

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra hudební výchovy



Balkánská dechová hudba

Diplomová práce

Bc. Martina Hofmanová, DiS.

Vedoucí práce: PaedDr. Lena Pulchertová, Ph.D.

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila pouze zdroje uvedené v seznamu literatury.

V Olomouci dne 11. 4. 2024

.....

podpis

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí mé diplomové práce PaedDr. Leně Pulchertové, Ph. D., za odborné vedení práce, cenné rady, ochotu, trpělivost a pozitivní motivaci. Dále bych chtěla poděkovat Tomáši Průšovi za poskytnutí důležitých informací. V neposlední řadě poděkování patří mé rodině a příteli, který mě při psaní diplomové práce plně podporoval.

OBSAH

ÚVOD	5
1 PO STOPÁCH BALKÁNU	6
1.1 PROBLÉM ZVANÝ BALKÁN	6
1.2 DĚLENÍ BALKÁNU	9
1.3 HISTORIE BALKÁNU.....	11
2 BALKÁNSKÝ HUDEBNÍ CIRKUS	13
2.1 HISTORIE BALKÁNSKÉ HUDBY	13
2.2 RYTMICKÁ SLOŽKA.....	16
2.3 MELODICKÁ A HARMONICKÁ SLOŽKA	21
2.4 HUDEBNÍ NÁSTROJE	28
3 REGIONÁLNÍ PŘEDSTAVITELÉ BALKÁNSKÉ DECHOVÉ HUDBY	31
3.1 DŽAMBO AGUŠEV	31
3.1.1 DŽAMBO AGUŠEVI ORCHESTRA.....	32
3.2 FANFARE CIOCĂRLIA	35
3.3 GORAN BREGOVIĆ	38
3.3.1 GORAN BREGOVIĆ & HIS WEDDING AND FUNERAL ORCHESTRA.....	39
3.4 BOBAN A MARKO MARKOVIĆ	44
3.4.1 BOBAN I MARKO MARKOVIĆ ORKESTAR	46
4 ČESKÉ DECHOVKY INSPIROVANÉ BALKÁNSKOU HUDBOU	50
4.1 LOVESONG ORCHESTRA.....	50
4.2 HARMÁLEK ORCHESTR.....	53
4.3 CIRCUS PROBLEM	55
4.4 CIRCUS BROTHERS	55
ZÁVĚR	57
SUMMARY	59
ZDROJE	60
SEZNAM PŘÍLOH	
PŘÍLOHY	
ANOTACE	

ÚVOD

Tématem mé diplomové práce je Balkánská dechová hudba. Tento hudební žánr je ve světě velmi známý, nicméně u nás není až tak rozšířený. Dechová hudba obecně mi je velmi blízká a ráda bych poukázala na to, že není vůbec nudná. Když se totiž řekne dechovka, tak si většina lidí představí valčíky a polky. Nejčastěji Škodu lásky nebo Šly panenky. Dnes už ale dechová hudba vypadá úplně jinak. Naprostým fenoménem je samotný Balkán. Nejdříve mi dechovka Balkánu připadala až moc divoká, rychlá a nepořádná. Vyrůstala jsem v naší staré, dobré, české dechovce a balkánská dechová hudba byla tak jiná. Později jsem si ji ale oblíbila. Je to energická hudba, která zvedne náladu při každé příležitosti a na playlistu by ji měl mít každý z nás. Právě tuto energii převzal z balkánského regionu český HarMálek Orchestr. Je fakt, že česká dechová hudba není ve vývoji tak daleko jako Balkán. Dechovka u nás desítky let stagnovala a v posledních letech se začíná zase pomalu vyvíjet.

Cílem diplomové práce je vymezit problematický region zvaný Balkán, objasnit vznik balkánské hudby a obeznámit čtenáře s balkánskou dechovou hudbou, ať už jde o její složité vymezení, typické znaky, rytmy, hudební nástroje nebo její nejznámější světové představitele. Dále si pokládá za cíl popsat současnou českou dechovou scénu, která je balkánskou hudbou ovlivněna. Diplomová práce bude z velké části vycházet z cizojazyčné literatury, protože u nás v České republice není toto téma podrobně probádané.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole se budeme zabývat pojmem Balkán, jeho historií a následně jeho problematickým vymezením. Ve druhé kapitole se budeme věnovat historii balkánské hudby, melodii, harmonii, rytmům a hudebním nástrojům. Ve třetí kapitole si představíme nejslavnější interprety balkánské dechové hudby na Balkáně. Bude se jednat o Džamba Aguševiho, Bobana Markoviće, Gorana Bregoviće a kapelu Fanfare Ciocărlia. Původně jsme se v této kapitole chtěli také zabývat partiturami jednotlivých skladeb, ale po detailnější zkoumání jsme zjistili, že balkánské dechovky hrají bez not a členové orchestrů kolikrát noty ani neznají. V poslední kapitole se budeme věnovat českým dechovkám, které balkánská hudba nějakým způsobem ovlivnila. Zaměřím se na HarMálek Orchestr, Lovesong Orchestra a okrajově na Cirkus Problem a Cirkus Brothers, protože se nejedná o čistě dechová uskupení.

1 PO STOPÁCH BALKÁNU

V úvodní kapitole se budeme zabývat pojmem Balkán. Vymezíme státy, které na Balkán patří. Také se budeme zabývat jejich kulturou. Jelikož rozdělení není jednoznačné, nastíníme několik typů kategorizace. Vytyčíme státy, které budou pro naši práci stěžejní. Dále se zaměříme na dějiny balkánského poloostrova. Vzhledem ke komplikované historii celého regionu je žádoucí si ještě před hudebním vývojem nastínit obecně historický kontext.

1.1 PROBLÉM ZVANÝ BALKÁN

Dle striktně geografického rozdělení leží balkánský poloostrov¹ na jihovýchodě Evropy. Jeho hranice jsou předmětem různých sporů. „*Někteří odborníci oddělují Balkán od Terstu, východní strany Alp až po Vídeň a dále ke Karpatskému oblouku. „Americká a také část evropské diplomacie posledních desetiletí „zapomněla“, že Balkán je směsicí národů, národnostních menšin a etnických skupin, křížovatkou dějin, kultur a civilizací, že tvoří hranici mezi byzantským a latinským světem, mezi katolicismem a pravoslávím, mezi křesťanstvím a islámem.*“²

Tejchman pak Balkán považuje za nedílnou součást Evropy. Také sahá až do Asie a k pobřeží Afriky. Z hlediska politického a historického nemůžeme Balkán odlišit od jihovýchodní Evropy. Pojem Balkán se začal používat až v 19. století. Dříve se užívalo spojení „Evropské Turecko“. V následujícím století se pak používal výraz jihovýchodní Evropa. „*V čistě zeměpisném smyslu označuje pojem Balkán jen pohoří Stará Planina, které se táhne napříč Bulharskem.*“³

Abychom mohli vymežit státy Balkánu, musíme se krátce zastavit nad studenou válkou⁴. Právě kvůli této válce, která začala v roce 1947, držela Jugoslávie pohromadě. Po skončení sporů už nehrozilo žádné nebezpečí a myšlenka socialismu i jihoslovenské jednoty se začala vytrácet. Národy Jugoslávie začínaly mít vlastní představy o samostatném státu, ale hranice jednotlivých jugoslávských republik neodpovídaly

¹ Termín pochází z roku 1808, vytvořil ho německý geograf Johann August Zeune. Neutrálnější výraz jihovýchodní Evropa se používá v angličtině a němčině dodnes.

² DOROVSKÝ, Ivan. *Slovanské meziliterární shody a rozdíly*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 10.

³ TEJCHMAN, Miroslav. *Balkán ve 20. století*. Praha: Karolinum, 2016, s. 11.

⁴ Termín pro období geopolitického napětí mezi západním a východním blokem v čele s USA a SSSR. Spor vznikl po druhé světové válce a skončil v roce 1991 rozpadem SSSR.

národnostnímu rozložení v zemi. Mezi státy vznikl válečný konflikt, který vyvrcholil rozpadem Jugoslávie.⁵

V roce 1991 se oddělilo Chorvatsko, dnešní Severní Makedonie⁶ a Slovinsko. V roce 1999 se odpojila také Bosna a Hercegovina. V roce 2006 pak vznikají samostatné státy Černá Hora a Srbsko. Hlavní myšlenku Jugoslávie udržovalo právě zmiňované Srbsko. Posledním státem na území bývalé Jugoslávie je Kosovo, které se odtrhlo od Srbska v roce 2008. Jeho nezávislost je však sporná, vzhledem k tomu, že ho uznává jen 98 ze 193 členských států OSN včetně ČR. Naopak ho neuznává Španělsko, Kypr, Řecko, Slovensko a Rumunsko. Od 21. století už ale spatřujeme naprosto nový Balkán. V minulém století byl rozdělen na socialistický Balkán, pod který patřila Albánie, Bulharsko, Jugoslávie a Rumunsko a na kapitalistické státy, kam můžeme zařadit Kypr a Řecko. Dnes Balkán rozdělujeme na západní, východní a jižní. Mezi země západního Balkánu řadíme Albánii, Bosnu a Hercegovinu, Severní Makedonii, Srbsko, Černou Horu, Kosovo, Chorvatsko⁷ a Slovinsko⁸. K západnímu Balkánu se ještě vrátíme později. Do států východního Balkánu pak patří Bulharsko, Rumunsko a Moldávie. Pod Jižní Balkán⁹ spadá Řecko a Kypr.¹⁰

Z kulturního hlediska je Balkán velmi diverzifikován. Vzhledem k jeho geografické poloze a historickému vývoji je právem považován za křižovatku etnik, náboženství a kultur. Balkán představuje místo, kde se mísí regionální kultury např. dunajská, karpatská a středomořská. Kromě toho hraje důležitou roli vliv asijských kultur, zejména pak vliv turecké kultury. Právě turecká kultura je patrná v balkánské dechové hudbě. Také zde dochází ke střetu katolicismu, ortodoxního křesťanství a islámu. Co se týče etnik, najdeme zde obyvatele slovanského, latinského, ugrofinského, řeckého a tureckého původu.¹¹ Tato fakta představují základ pro tvrzení Marie Todorovové, že

⁵ RYCHLÍK, Jan a kol. *Mezi Terstem a Istanbulem: Balkánské národy ve 20. století*. Praha: Vyšehrad, 2020.

⁶ Dříve jen Makedonie.

⁷ Chorvatsko ale upozorňuje na historickou a kulturní orientaci na střední Evropu.

⁸ Z historického hlediska spadá spíše pod střední Evropu, nicméně celé minulé století bylo součástí Jugoslávie.

⁹ V některých případech se pod Jižní Balkán řadí i evropská část Turecka, protože určitou část historie sdílí s balkánským poloostrovem.

¹⁰ TEJCHMAN, Miroslav. *Balkán ve 20. století*. Praha: Karolinum, 2016.

¹¹ DJURDJEVIC, Maria. The Balkans: Past and Present of Cultural Pluralism [online]. *European Institute of the Mediterranean*, [cit. 29. 12. 2023]. Dostupné z: <https://www.iemed.org/publication/the-balkans-past-and-present-of-cultural-pluralism/>.

neexistuje jednotná balkánská kultura ani identita. Naopak se každá kultura snaží zachovat svou jedinečnost, čímž dochází k soustavné fragmentaci regionu.¹²

Jak je tedy patrné, pojem není pevně teoreticky ukotvený a kritéria jeho dělení nejsou jednoznačně dané. Mnoho autorů, kteří píšou o balkánské hudbě, kultuře, politice nebo historii se do vymezení Balkánu vůbec nepouští, právě z důvodu nejednoznačnosti vymezení. Komplexnější pohled na dělení Balkánu pak nabízí Aleksandra Marković, která popisuje několik způsobů dělení. Navíc hovoří pouze o symbolickém dělení Balkánu, nikoliv o geografickém. Jižní, západní a východní hranice Balkánu je zřejmá, protože je tvořena Jaderským, Jónským a Egejským mořem. Největší problém ve vymezení představuje severní a severozápadní hranice, kterou region nemá jasně danou. Marković zmiňuje dvě možné hranice. Jednou z možností je pohoří Stara planina (viz obr. 1), které se rozkládá v Bulharsku a odděluje tak Balkán od zbytku Evropy.¹³



Obrázek 1 – Pohoří Stara planina¹⁴

¹² TODOROVA, Maria. What is or is there a Balkan culture, and do or should the Balkans have a regional identity? *Journal of Southeast European and Black Sea Studies*, roč. 4, č. 1, 2004, 175–185.

¹³ MARKOVIĆ, Aleksandra. *Sounding Stereotypes. Construction of Place and Reproduction of Metaphors in the Music of Goran Bregović*. Amsterdam: University of Amsterdam, 2013.

¹⁴ LUBASIŃSKI, Adam Piotr. Mapa Bułgarii Stara Planina [foto]. In: *Wikimedia Commons* [online]. 1. 12. 2012 [cit. 29. 12. 2023]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mapa_Bułgarii_Stara_Planina.png

Toto pohoří však neřeší nejasnou hranici Balkánu na severozápadě. Druhou variantou je historická západní hranice Osmanské říše (viz obr. 2), která v době největšího rozmachu sahala až k jihu Slovenska. Autorka dále navrhuje i další dělení. Například dle náboženské struktury, demografického rozložení nebo společné socialistické historie.¹⁵



Obrázek 2 – území Osmanské říše¹⁶

1.2 DĚLENÍ BALKÁNU

Jak je patrné z předchozího textu, standardní typy dělení balkánského regionu má své slabiny. Různá členění si často protirečí a často zahrnují příliš mnoho států nebo se naopak nezabývají důležitými aktéry. Přestože je hudba nedílnou součástí kultury, klasické kulturní rozdělení použít nelze vzhledem k rozmanitosti regionu. Z toho důvodu je nutné Balkán vymezit specifičtěji.

¹⁵ MARKOVIĆ, Aleksandra. *Sounding Stereotypes. Construction of Place and Reproduction of Metaphors in the Music of Goran Bregović*. Amsterdam: University of Amsterdam, 2013.

¹⁶ EarthDirect. Rise and Fall of the Ottoman Empire 1300–1923 [screenshot]. In: *YouTube* [online]. 14. 1. 2013 [cit. 29. 12. 2023]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=KuwanQyGKHw>.

Pro účely této práce budeme vycházet ze studie Ivany Medić, publikace Jima Samsona *Music in the Balkans* a definice Evropské unie. Samson záměrně nepoužívá termín *balkánská hudba*, ale *hudba na Balkáně*, protože si je vědom celkové roztříštěnosti regionu v oblasti umění, tradic a hudby. Ve svém vymezení přistupuje ke geografickým hranicím velmi volně. Autor tvrdí, že striktní rozdělení dle státních hranic by opomenulo důležitý kulturní aspekt. Z tohoto důvodu si stanovuje jedinou prostorovou podmínku a sice, že daná země byla součástí Osmanské říše. Nicméně k tomuto kritériu nepřistupuje příliš rigidně a přiznává, že existují výjimky. Například Maďarsko tuto podmínku splňuje, avšak je zkoumáno pouze okrajově, protože má kulturně blíže k východní a střední Evropě. Také Slovinska se dotýká pouze minimálně, neboť s balkánským regionem sdílí pouze příslušnost k bývalé Jugoslávii.¹⁷

Ivana Medić pak ve své studii používá termín *západní Balkán*. Autorka do tohoto výrazu zahrnuje některé země bývalé Jugoslávie – Bosnu a Hercegovinu, Severní Makedonii, Černou Horu, Srbsko a Kosovo. Nicméně podle standardního vymezení Evropské unie do zemí západního Balkánu patří i Chorvatsko a Albánie.¹⁸

¹⁷ SAMSON, Jim. *Music in the Balkans*. Leiden, Boston: BRILL, 2013.

¹⁸ MEDIĆ, Ivana. Making a Case for Balkan Music Studies [online]. *Arts*, roč. 9, č. 4, 2020, 1–14. [cit. 29. 12. 2023]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/345494178_Making_a_Case_for_Balkan_Music_Studies.



Obrázek 3 – Státy západního Balkánu¹⁹

Rozdělení Balkánu v této práci spojuje přístupy Jima Samsona a Ivany Medić. Základ tvoří dnešní státy nacházející se na balkánském poloostrově, které byly součástí Osmanské říše. Tato skupina je však omezena na země západního Balkánu dle definice Evropské unie. Zároveň je nutné zdůraznit, že není možné dodržovat toto vymezení bez výjimky. Vzhledem k výše popsané fragmentaci regionu se budeme zabývat i případy mimo tuto kategorizaci. Například kapela Fanfare Ciocărlia pochází z Rumunska, které nepatří do zemí západního Balkánu. Nicméně se jedná o hudební skupinu, která je pro balkánskou dechovku stěžejní. Tudíž není možné ji opomenout.

1.3 HISTORIE BALKÁNU

Důležitým milníkem pro vývoj balkánské dechové hudby je dobytí balkánského poloostrova Osmanskou říší ve 14. a 15. století. Následně v 16. a 17. století patřilo území Balkánu Osmanské říši, která chtěla rozšiřovat své území do střední a východní Evropy. Tyto výboje vyvrcholily v roce 1683 obléháním Vídně. Časté válečné konflikty přispěly k migraci a mísení osmanského, balkánského a rakouského obyvatelstva. V 18. století

¹⁹ DW. Western Balkan states [foto]. In: *Deutsche Welle* [online]. 13. 11. 2019 [cit. 29. 12. 2023]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/germanys-maas-says-western-balkan-states-belong-in-eu/a-51221777>.

turecká nadvláda postupně slábla, nicméně ozbrojené spory a migrace přetrvávaly i pod rakouskou nadvládou.²⁰

Většina balkánských obyvatel vnímala tuto dobu jako období temna, protože ztratili svou nezávislost. Církevní hudba se stala hlavním způsobem, jak potvrdit svou etnickou a národní identitu. I přes nadvládu si balkánské národy začaly tvořit vlastní hudbu již v 17. století. Základem pro balkánskou hudbu je tedy výše zmíněná církevní hudba a také hudba lidová.²¹

V 19. století se rozvíjela nacionalistická hnutí u všech etnických skupin na balkánském poloostrově. Síla nacionalistických ideálů spolu s oslabením Osmanské říše vedla k nezávislosti některých balkánských států (Srbsko, Černá Hora).²² S vypuknutím první světové války Turci neovládali žádné území na Balkáně. Osmanskou říši nahradily evropské mocnosti zejména Rusko a Rakousko-Uhersko. Po první světové válce vznikl první stabilní útvar na Balkáně zvaný *Království Srbů, Chorvatů a Slovinců*, později známý pod názvem Jugoslávie. Po druhé světové válce se k moci dostali komunisté v čele s Josipem Brozem Titem, který se stal prezidentem Jugoslávie. V roce 1947 vypukla Studená válka a později se Jugoslávie rozpadla (viz podkapitola 1.1).²³

Balkán je po všech stránkách zajímavý a rozmanitý region. Vzhledem ke své geografické poloze na rozmezí Evropy a Asie se zde střetávají náboženství i etnika. Dále má také složitou historii plnou sporů a válek, ve kterých právě etnická a náboženská různorodost hrála důležitou roli. Paradoxně v tomto nestabilním regionu vzniká jeden z nejkrásnějších a nejzajímavějších hudebních stylů, který je však stejně neklidný a nejednoznačný jako celý Balkán.

²⁰ VELIMIROVIĆ, Miloš. BALKAN MUSIC HISTORY IN THE SEVENTEENTH AND EIGHTEENTH CENTURIES. INTRODUCTORY REMARKS [online]. *Revista de Musicología*, roč. 16, č. 3, 1993, 1703–1705. [cit. 31. 12. 2023]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20796031>

²¹ Tamtéž

²² MAZOWER, Mark. *The Balkans: A Short History*. New York: Modern Library, 2000.

²³ WACHTEL, Andrew Baruch. *The Balkans in World History*. Oxford: Oxford University Press, 2008.

2 BALKÁNSKÝ HUDEBNÍ CIRKUS

Ve druhé kapitole se budeme zabývat historií balkánské dechové hudby a balkánskými rytmy, které jsou pro lidské ucho v českém hudebním prostředí značně nepřírozené. Dále se zaměříme na melodii a harmonii balkánské hudby. V závěru kapitoly se budeme věnovat hudebním nástrojům, které jsou pro balkánský poloostrov typické. Stejně tak jako v geografickém vymezení Balkánu, nacházíme značný problém i v definování hudebních jevů. Můžeme je popsat jako velký balkánský cirkus, ve kterém živelná hudba připomíná chaos na pódiu. Podobně jako cirkus je i balkánská dechová hudba vizuálně působivá a pravý zážitek vzniká až při návštěvě živé show. Pohled na skupinu zpocených, tančících hudebníků může evokovat cirkusovou manéž. Chaotický je i historický vývoj žánru, ve kterém schází jasná vývojová linie. V balkánské dechové hudbě také spatřujeme mnoho kulturních vlivů od Bulharska až po Turecko.

2.1 HISTORIE BALKÁNSKÉ HUDBY

Charakter balkánské dechové hudby je odrazem historického vývoje celého regionu. Při zkoumání balkánské dechové hudby narážíme na prvky turecké či rakouské vojenské hudby, židovského klezmeru²⁴ a tradičních romských písní. Dechová hudba se na Balkán dostala společně s rakouskou armádou. Tato původní podoba byla velmi oblíbená na jihu Jugoslávie a v Moldavsku. Dnes tuto formu nazýváme *Bleh Muzika*.²⁵

Odhaduje se, že moderní dechová balkánská hudba vznikla v 19. století díky srbským vojenským hudebníkům. Ti dokázali spojit tradiční srbskou lidovou hudbu a prvky vojenské hudby, se kterou přišli do styku během služby v armádě. Těmto muzikantům se říkalo *trubatchi*²⁶.

Po nástupu nacionalismu v 19. století mělo balkánské obyvatelstvo pocit, že se jejich kultura a identita včetně hudby, musí oprostít od tureckých vlivů. Balkánští muzikologové se snažili identifikovat intervaly, tetrachordy, pentachordy a stupnice, které považovali za turecké a chtěli je eliminovat. Primárně se soustředili na lokální, církevní a lidovou hudbu. Cílem bylo popřít veškeré turecké (obecně cizí) vlivy a ochránit

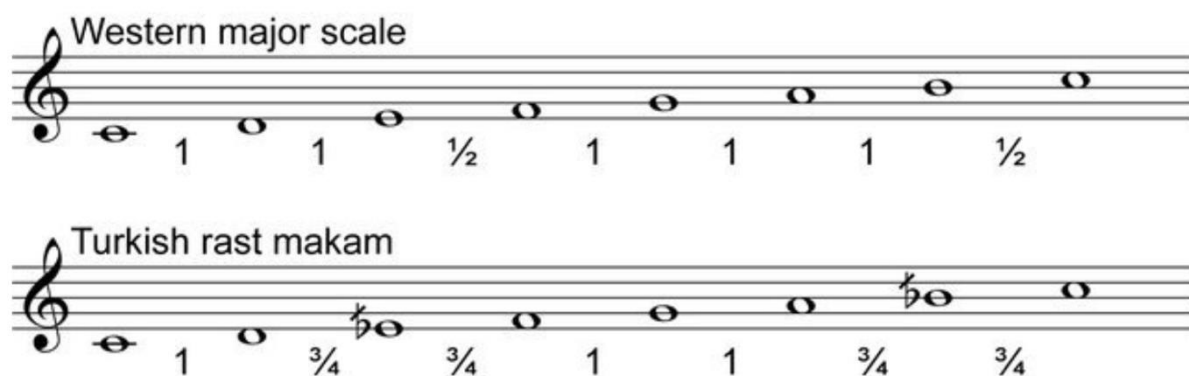
²⁴ Židovská lidová hudba

²⁵ RAULT-D'INCA, Yuna. The Balkans: Getting Down to Balkan Brass Tacks [online]. *Fair Observer*, [cit. 31. 12. 2023]. Dostupné z: <https://www.fairobserver.com/region/europe/getting-down-balkan-brass-tacks/#>

²⁶ Tento termín je odvozen od slova trumpetista.

balkánskou lidovou hudbu. Paradoxem pak bylo, že některé domnělé faktory nebyly vůbec cizí. Například zvětšená sekunda, považovaná za typický znak orientální hudby, pochází původně z mollové stupnice harmonické, která byla často používána v jihoslovanských melodiích. Muslimští Slované si osvojili zvětšenou sekundu, protože tím v hudbě vyjadřovali melancholii. Základ pro balkánskou hudbu tvoří pak modální systémy zvané *makamy*, které balkánští muzikologové nevnímali jako cizí vlivy.²⁷ Z obrovského množství těchto modálních systémů vzniklo třináct základních, z nichž sedm můžeme srovnat s našimi evropskými tóninami.²⁸

Jedním ze základních *makamů* je *Rast makam*, který se používá v turecké klasické hudbě. Patří k jednomu z nejstarších *makamů* a jeho hlavní charakteristikou je, že má snížený třetí a sedmý stupeň. Následující obrázek porovnává stupnici C dur a turecký *Rast makam*.²⁹



Obrázek 4 - stupnice C dur a turecký *Rast makam*³⁰

Jak si můžeme všimnout durová stupnice má dva půltóny mezi třetím a čtvrtým a sedmým a osmým stupněm. *Rast makam* žádné půltóny neobsahuje, ale mezi druhým a třetím, třetím a čtvrtým stupněm a šestým a sedmým a sedmým a osmým stupněm

²⁷ PENNANEN, Risto Pekka. LOST IN SCALES: BALKAN FOLK MUSIC RESEARCH AND THE OTTOMAN LEGACY

[online]. *Muzikologija*, roč. 2008, č. 8, 2008, 127–147. [cit. 31. 12. 2023]. Dostupné z: <https://doiserbia.nb.rs/img/doi/1450-9814/2008/1450-98140808127P.pdf>

²⁸ SADIE, Stenley. *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*. Londýn: Macmillan 1980. ISBN 0-333-23111-2.

²⁹ Rast [online]. In: *Turkish music portal*. [cit. 1. 1. 2024]. Dostupné z: <http://www.turkishmusicportal.org/en/turkish-music-dictionary/r>

³⁰ Figure 1 [screenshot]. In: *Researchgate Welle* [online]. 13. 11. 2019 [cit. 1. 1. 2024]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/figure/Major-scale-and-rast-makam-The-accidentals-on-the-third-and-seventh-scale-degree-of-the_fig1_334783801

najdeme třičtvrtě tóny. To znamená, že *makamy* pracují s mikrotonalitou. Je tedy velmi obtížné jednotlivé systémy identifikovat.³¹

S expanzí Osmanské říše na Balkán se do této oblasti dostali také Romové. Ti se mimo jiné začali živit jako baviči a obohatili balkánskou hudební kulturu o romské prvky. Romové byli vždy oceňováni pro svou hudební genialitu a těm nejtalentovanější se říkalo *lâutari*³². Orchestry opírající se o romský původ tvoří tzv. *fanfary*, které jsou složeny převážně z dechových žesťových nástrojů. Tím se odlišují od tradičních venkovských orchestrů, kde převládají dechové dřevěné nástroje.³³ Je důležité také podotknout, že termíny balkánská hudba, balkánská dechová hudba a romská³⁴ hudba jsou dnes zaměnitelné.³⁵

Standardně hrály balkánské dechové kapely na svatbách, městských oslavách a velkých venkovních událostech. V 90. letech balkánskou dechovou hudbu proslavily filmy srbského režiséra a hudebníka Emira Kusturici. V těchto filmech se objevila tradiční balkánská dechová hudba, která měla do té doby jen lokální posluchače. Snímky nabraly globální popularitu a tím si balkánská dechová hudba získala posluchače i v zahraničí. Vlivem rozpadu Jugoslávie a následných válek bylo jasné, že se muzikanti na Balkáně nemohou uživit. Tyto kapely začaly svůj repertoár aranžovat tak, aby se líbil i v zahraničí. Následoval boom balkánské dechové hudby mimo rodný region.³⁶

V průběhu 19. a počátku 20. století se balkánská lidová hudba stala součástí budování identity a redefinice postoje vůči Osmanské říši. Ta se projevovala marginalizací nebo úplnou eliminací orientálních prvků, byť byly mnohdy pouze domnělé. I přes snahu balkánských muzikologů oddělit se od tureckého hudebního

³¹ HINES, Edward. What are makams? Part 2. [online]. *Edward Hines Music* [cit. 1. 1. 2024]. Dostupné z: https://www.hinesmusic.com/What_Are_Makams.html

³² Jedná se o termín, který původně označoval loutnisty, dnes se tak obecně říká profesionálním hudebníkům.

³³ RAULT-D'INCA, Yuna. The Balkans: Getting Down to Balkan Brass Tacks [online]. *Fair Observer*, [cit. 31. 12. 2023]. Dostupné z: <https://www.fairobserver.com/region/europe/getting-down-balkan-brass-tacks/#>

³⁴ V anglicky dostupných zdrojích se běžně používá termín *Gypsy music*, který v doslovném překladu znamená cikánská hudba. V anglickém jazyce nemá tento termín pejorativní nádech.

³⁵ SILVERMAN, Carol. Gypsy Music, Hybridity and Appropriation: Balkan Dilemmas of Postmodernity [online]. *Ethnologia Balkanica*, roč. 2011, č. 15. [cit. 8. 2. 2024]. Dostupné z: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/1015648/mod_resource/content/1/Silverman%20-%20Gypsy%20music%20and%20hybridity%20and%20appropriation%20.pdf

³⁶ MARKOVIĆ, Alexander. Brass on the Move: Economic Crisis and Professional Mobility among Romani Musicians in Vranje. In: SIKIMIĆ, Biljana – HRISTOV, Petko – GOLUBOVIĆ, Biljana (eds.). *Labour Migrations in the Balkans*. Berlín: Verlag Otto Sagner, 2012, s. 49–78.

dědictví, není možné při analýze balkánské dechové hudby osmanský základ opomenout.³⁷

Balkánská dechová hudba, která je dnes populární po celém světě kombinuje hudební styly, které dříve na Balkáně existovaly samostatně. Jedná se o klasickou dechovku, romskou hudbu a klezmer. Tímto žánrovým spojením vzniká tzv. „*Nová hudba staré Evropy, která je mnohdy hlasitá, energická, zhuštěná, zpocená s nádechem cirkusu hraný na tradiční východoevropské nástroje jako je klarinet, trubka nebo akordeon.*“³⁸

2.2 RYTMICKÁ SLOŽKA

Metrum můžeme definovat jako střídání přízvuchých a nepřívuchých dob. V balkánské hudbě můžeme nalézt tři podoby metra: pravidelné, asymetrické a bez taktového označení, případně kombinace všech zmíněných meter.³⁹ Také je nutné podotknout, že některé publikace nahrazují termín metrum za rytmus. Právě rytmus řadíme mezi nejsložitější a nejzajímavější prvky balkánské hudby. Ze začátku se mohou zdát hlavně asymetrická metra složitá, ale všechna z nich mají svou logiku.⁴⁰ Pravidelné metrum můžeme podle Rechbergera definovat jako větší časový úsek, který můžeme rozdělit na stejně velké části. Asymetrické metrum pak nemůžeme rozdělit na stejně velké části.⁴¹ Anglické literatury uvádějí pro pravidelné metrum termín *divisive* a pro asymetrické metrum termín *additive*. V České republice se ale nepoužívají.

³⁷ PENNANEN, Risto Pekka. LOST IN SCALES: BALKAN FOLK MUSIC RESEARCH AND THE OTTOMAN LEGACY

[online]. *Muzikologija*, roč. 2008, č. 8, 2008, 127–147. [cit. 31. 12. 2023]. Dostupné z: <https://doiserbia.nb.rs/img/doi/1450-9814/2008/1450-98140808127P.pdf>

³⁸ SILVERMAN, Carol. Gypsy/Klezmer Dialectics: Jewish and Romani Traces and Erasures in Contemporary European World Music [online]. *Ethnomusicology Forum*, roč. 24, č. 2, 2015, 159–180. [cit. 10. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17411912.2015.1015040>

³⁹ DASKALOV, Dejan. *The Synthesis of Balkan Folk Tunes in the Music of Vlastimir Nikolovski and Alexander Vladigerov*. Las Vegas: University of Nevada, 2018.

⁴⁰ KREMENLIEV, Boris. *BULGARIAN-MACEDONIAN FOLK MUSIC*. Berkeley: University of California Press, 1952.

⁴¹ RECHBERGER, Herman. *BALKANIA: Rhythms in songs and dances from Albania, Bulgaria, Greece, The Republic of Macedonia, Romania and Serbia*. Finsko: Fennica Gehrman, 2018. ISBN: 978-952-5489-27-9.



Obrázek 5 – divisivní a aditivní metrum⁴²

Balkánská hudba je velmi energická a živá. Přestože je zde dominantní asymetrické metrum, někteří autoři používají metrum pravidelné. Největší současní představitelé balkánské hudby *Goran Bregović*, *Džambo Agušev* nebo *Fanfare Ciocărlia* používají pro zahraniční publikum spíše pravidelné metrum. Asymetrické je totiž pro nebalkánské posluchače nepřehledné a obtížné na poslech i k tanci.⁴³

Dříve se používalo hlavně jednoduché sudé metrum. Trojdobé metrum (3/4, 3/8, 9/8 takt) se na Balkáně téměř nevyskytovalo. Začalo se objevovat od chvíle, kdy se hudba Balkánu střetla s hudbou západu. V trojdobém metru nenajdeme ani žádné bulharské lidové tance, nicméně v kombinaci s jinými metry pak 3/4 takt najdeme často.⁴⁴



Obrázek 6 – pravidelné metrum⁴⁵

Asymetrické metrum je dominantním jevem balkánské hudby. Často se můžeme setkat s 5/8, 7/8, 11/8, 7/16, 9/16 nebo 15/16 taktem, který můžeme rozložit na menší nestejně celky.⁴⁶ Béla Bartók, maďarský hudební skladatel a folklorista, považoval asymetrické rytmy za bulharské. Rumunský folklorista Constantin Brăiloiu asymetrické rytmy definoval jako globální jev, který můžeme najít zejména na východním Balkáně. Nejvíce si ho oblíbili obyvatelé Makedonie a Bulharska, kde se objevuje nejčastěji v 7/8

⁴² Additives a divisive meters. In: *Wikimedia Commons* [online]. 29. 4. 2010 [cit. 7. 2. 2024]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Additive_rhythm_and_divisive_rhythm#/media/File:Additive_and_divisive_meters.png

⁴³ MARKOVIĆ, Aleksandra. *Sounding Stereotypes. Construction of Place and Reproduction of Metaphors in the Music of Goran Bregović*. Amsterdam: University of Amsterdam, 2013.

⁴⁴ KREMENLIEV, Boris. *BULGARIAN-MACEDONIAN FOLK MUSIC*. Berkeley: University of California Press, 1952.

⁴⁵ Pravidelné metrum [screenshot]. In: *Musescore* [online]. [cit. 7. 2. 2024]. Dostupné z: <https://musescore.com/user/40275210/scores/9030827>

⁴⁶ DASKALOV, Dejan. *The Synthesis of Balkan Folk Tunes in the Music of Vlastimir Nikolovski and Alexander Vladigerov*. Las Vegas: University of Nevada, 2018.

taktu (3+2+2). Ačkoliv by bylo možné chápat asymetrické rytmy jako osmanské dědictví, Wouter Swets považuje za realističtější vysvětlení, že tyto rytmy původně pocházejí z balkánského poloostrova. Nicméně nemůže popřít silný vliv osmanské a romské kultury.⁴⁷

Dobri Christov za základní časovou jednotku balkánské hudby považuje šestnáctinovou notu, která je dále nedělitelná. Tyto dvě šestnáctinové noty tvoří jeden takt, který je vhodný pro taneční krok. Běžnou časovou jednotkou je nota osminová. Spojením tří základních jednotek pak vznikne osminová nota s tečkou. Mezi těmito jednotkami vzniká iracionální poměr 2:3, který je typický pro aksak (viz níže).⁴⁸

Balkánská hudba nabízí velké množství specifických schémat. Mezi nejznámější modely s asymetrickým metrem patří čoček⁴⁹ a aksak. Čoček je tanec i rytmus tureckého původu a vychází z tureckých stupnic (makamů). Používá ale také mollové, durové a frygické stupnice⁵⁰. Vyskytuje se v klezmeru⁵¹ a má mnoho forem. Po Balkánu se rozšířil díky kočovným Romům a kvůli tomu je čoček často považován za tanec i rytmus romský. Nejčastěji se objevuje v 7/8 a 9/8 taktu a jeho typickým znakem je synkopa. Ačkoliv je čoček tradičně považován za asymetrický, můžeme se setkat i s případem, kdy je zapsán jako pravidelný.^{52 53}



Obrázek 7 – model čočku v 7/8 taktu⁵⁴

⁴⁷ SAMSON, Jim. *Music in the Balkans*. Leiden, Boston: BRILL, 2013.

⁴⁸ KREMENLIEV, Boris. *BULGARIAN-MACEDONIAN FOLK MUSIC*. Berkeley: University of California Press, 1952.

⁴⁹ Název čoček se používá ve státech bývalé Jugoslávie. V Bulharsku se pro tento tanec používá termín kyuchek.

⁵⁰ Podobná tureckému makamu kurd.

⁵¹ V klezmeru se nazývá bulgar.

⁵² MARKOVIĆ, Aleksandra. *Sounding Stereotypes. Construction of Place and Reproduction of Metaphors in the Music of Goran Bregović*. Amsterdam: University of Amsterdam, 2013.

⁵³ SILVERMAN, Carol. *ROMANI ROUTES: Cultural Politics and Balkan Music in Diaspora*. New York: Oxford University Press, 2012.

⁵⁴ Model čočku v 7/8 taktu. In: *Cultural Politics and Balkan Music in Diaspora*. New York: Oxford University Press, 2012. s: 29.



Obrázek 8 – model čočku ve 4/4 taktu se synkopou⁵⁵

Podstatný a velmi výrazný rys balkánské hudby představuje aksak. S největší pravděpodobností se o tomto „nelogickém“ rytmu zmiňuje už ve 4. století Aristoxenos⁵⁶. Jako první se začali aksakem zabývat bulharští muzikologové ve 20. století a nazvali ho bulharským rytmem. Německý muzikolog Curt Sachs pak popsal aksak jako *super komplikovaný rytmus* Bulharska a Bartók o něm hovořil jako o *hyperbulharském rytmu*. Používá se kromě Bulharska také v Turecku, Řecku, Albánii, Rumunsku, ve státech bývalé Jugoslávie, v Africe nebo ve Švýcarsku. Nicméně Constantin Brăiloiu označil termín bulharský rytmus za nesprávný a po dohodě s odborníkem na tureckou hudbu Adnamem Saygunem ho pojmenoval aksak⁵⁷.⁵⁸

Aksak v překladu znamená kulhavý. Brăiloiu zvolil tento název proto, že není možné celky rozdělit na stejné části a tím mají skladby kulhavý charakter. Aksak se skládá z krátkých a dlouhých jednotek v poměru 3:2 nebo 2:3. Může mít mnoho podob, ale na Balkáně se nejvíce používá anapestická (A) a daktylská (B). Anapestická forma má první dvě doby nepřízvučné a třetí přízvučnou (♩ ♩.). Daktylská forma se skládá z první doby přízvučné a dvou nepřízvučných (♩. ♩.). Často se objevuje v 7/8, 7/16 nebo méně často v 7/4 taktu. Pro Balkánské obyvatelstvo jsou tyto rytmy přirozené, nicméně hudebníkům z jiných zemí činí značné problémy. Aksak se používá dodnes v téměř nezměněné podobě. Nicméně není známo, zda pochází z Balkánu nebo z jiné oblasti.⁵⁹

⁵⁵ Model čočku ve 4/4 taktu se synkopou. In: *Cultural Politics and Balkan Music in Diaspora*. New York: Oxford University Press, 2012. s. 29.

⁵⁶ Řecký filozof a hudební teoretik.

⁵⁷ Slovo tureckého původu.

⁵⁸ FRACILE, Nice. The Aksak Rhythm, a Distinctive Feature of the Balkan Folklore [online]. *Studia Musicologica Academiae Scientiarum Hungaricae*, roč. 44, č. 1/2, 2003, 197–210. [cit. 4. 2. 2024].

Dostupné z: <http://real.mtak.hu/65263/1/smus.44.2003.1-2.18.pdf>

⁵⁹ Tamtéž.



Obrázek 9 – daktylská a anapestická podoba aksaku⁶⁰

Existují také skladby, ve kterých můžeme najít různé asymetrické struktury. Skladatelé chtěli co nejpřesněji zachytit charakter skladby, a proto střídali různé takty. Nejčastěji 5/8, 7/8, 11/8, 11/16 a 18/16 takt.

Obrázek 10 – kombinace různých taktů⁶¹

Pro některé balkánské skladby výše uvedená metra nestačí. Do této kategorie můžeme zahrnout hrdinské nebo dožínkové písně a písně, které jsou spojené s pohostinstvím. Skladby tohoto typu nemají rytmický puls, a proto jsou vhodné pro sólisty nebo malé skupiny. Jejich stavba i interpretace je totiž úplně volná, a to by pro velké skupiny mohl být značný problém.⁶²

⁶⁰ Daktylská a anapestická podoba aksaku. In: *The Aksak Rhythm, a Distinctive Feature of the Balkan Folklore* [online]. [cit. 7. 2. 2024]. Dostupné z: <http://real.mtak.hu/65263/1/smus.44.2003.1-2.18.pdf>

⁶¹ Kombinace různých taktů. In: KREMENLIEV, Boris. *BULGARIAN-MACEDONIAN FOLK MUSIC*. Berkeley: University of California Press, 1952, s. 44.

⁶² KREMENLIEV, Boris. *BULGARIAN-MACEDONIAN FOLK MUSIC*. Berkeley: University of California Press, 1952.

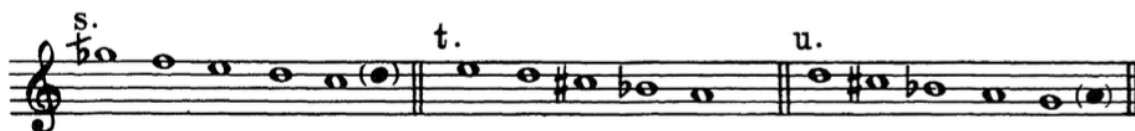


Obrázek 11 – skladba, která nemá určené metrum⁶³

2.3 MELODICKÁ A HARMONICKÁ SLOŽKA

Melodie společně s rytmem a harmonií je jednou z nejdůležitějších složek skladby. Nesmíme zapomínat na to, že téměř veškerou hudbu na Balkáně zásadně ovlivnily balkánské lidové písně a osmanská kultura. Například v bulharských lidových písních se můžeme setkat s intervaly menšími než půltón. Nicméně není jasné, zda k těmto postupům dochází kvůli mechanickým nedokonalostem, nebo jestli pocházejí z Orientu. Stejně tak nemůžeme vyloučit, že jsou původní. Balkánská hudba využívá mnoho stupnic, které vznikly spojením východních a západních hudebních vlivů. Mezi nejpoužívanější módy⁶⁴ patří orientální, církevní, cikánské a konvenční stupnice ze západní Evropy⁶⁵. Některé skladby ale nemůžeme zařadit ani do jednoho z uvedených módů.⁶⁶

Orientální stupnice, jak napovídá název, přišly na Balkán z východu. Mezi nejčastější z nich patří pentatonika⁶⁷. Nicméně Bulhaři nepoužívají pentatoniku klasickou, ale jedná se o jakoukoliv stupnici o pěti tónech. Jednou z charakteristik je zvětšená sekunda. Někteří vědci tvrdí, že pochází z Číny nebo Japonska. Jiní odborníci si myslí, že přišla od Tatarů.



Obrázek 12 - pentatonika⁶⁸

⁶³ Skladba, která nemá určené metrum. In: KREMENLIEV, Boris. *BULGARIAN-MACEDONIAN FOLK MUSIC*. Berkeley: University of California Press, 1952, s. 47.

⁶⁴ Rozložení půltónů a celých tónů v rámci jedné oktávy.

⁶⁵ Až od konce 19. století

⁶⁶ KREMENLIEV, Boris. *BULGARIAN-MACEDONIAN FOLK MUSIC*. Berkeley: University of California Press, 1952.

⁶⁷ Hudba založená na pěti tónech v oktávě. Vynechává IV. a VII. stupeň.

⁶⁸ Pentatonika. In: KREMENLIEV, Boris. *BULGARIAN-MACEDONIAN FOLK MUSIC*. Berkeley: University of California Press, 1952, s. 53.

Příklad s využívá pentatoniku se čtvrttónem. V příkladu *t* a *u* vidíme pentatoniku s charakteristickým intervalem pro balkánskou hudbu, zvětšenou sekundu.

Mezi církevní módy patří stupnice dórská, frygická, lydická, mixolydická a aiolská. Aiolská stupnice je dnes pro nás dobře známou mollovou stupnicí. Mód dórský a frygický má mollový tónorod (viz obr. 12 a 13). Pro dórskou stupnici je typická velká sexta. Pro frygický mód pak malá sekunda.⁶⁹

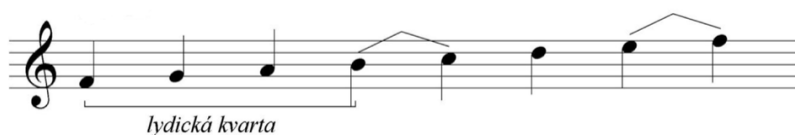


Obrázek 13 – stupnice dórská⁷⁰



Obrázek 14 – stupnice frygická⁷¹

Lydická a mixolydická stupnice mají durový tónorod (viz obr. 14 a 15). Pro lydický mód je charakteristickým intervalem zvětšená kvarta a používá se pouze ojedinelé. Mixolydický mód je typický spíše pro Makedonii a jeho specifickým znakem je malá septima.



Obrázek 15 – stupnice lydická⁷²

⁶⁹ KREMENLIEV, Boris. *BULGARIAN-MACEDONIAN FOLK MUSIC*. Berkeley: University of California Press, 1952.

⁷⁰ Stupnice dórská. In: *zussemily* [online]. [cit. 7. 2. 2024]. Dostupné z: <http://real.mtak.hu/65263/1/smus.44.2003.1-2.18.pdf>

⁷¹ Tamtéž.

⁷² Tamtéž.



Obrázek 16 – stupnice mixolydická⁷³

Pro cikánské stupnice je typická zvětšená sekunda. Můžeme rozlišovat cikánskou durovou a cikánskou mollovou stupnici. V cikánské durové stupnici najdeme zvětšenou sekundu mezi druhým, třetím a šestým, sedmým tónem. Cikánská mollová stupnice obsahuje zvětšenou sekundu mezi třetím, čtvrtým a šestým, sedmým tónem.⁷⁴ V mnoha regionech se stupnice se zvětšenou sekundou nazývají právě cikánské.⁷⁵



Obrázek 17 – cikánská durová stupnice C⁷⁶



Obrázek 18 – cikánská mollová stupnice C⁷⁷

Běžné západoevropské stupnice se začaly používat až po osvobození Balkánu od turecké nadvlády. Balkánská hudba používá chromatiku⁷⁸, sekvence⁷⁹ a modulace (viz níže). Durovou septimu pak téměř nepoužívají, ale mollová se vyskytuje velmi často. Pro Makedonii je typická malá sexta. Čistou kvartu a kvintu můžeme označit jako základní kámen pro bulharskou hudbu. Velmi často používají zvětšenou kvartu

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ SÁROSI, Bálint. *Gypsy music*. Budapešť: Franklin Printing House, 1970. ISBN 963-13-3657-3.

⁷⁵ MARKOVIĆ, Aleksandra. *Sounding Stereotypes. Construction of Place and Reproduction of Metaphors in the Music of Goran Bregović*. Amsterdam: University of Amsterdam, 2013.

⁷⁶ Cikánská durová stupnice C. Zdroj: autorka.

⁷⁷ Cikánská mollová stupnice C. Zdroj: autorka.

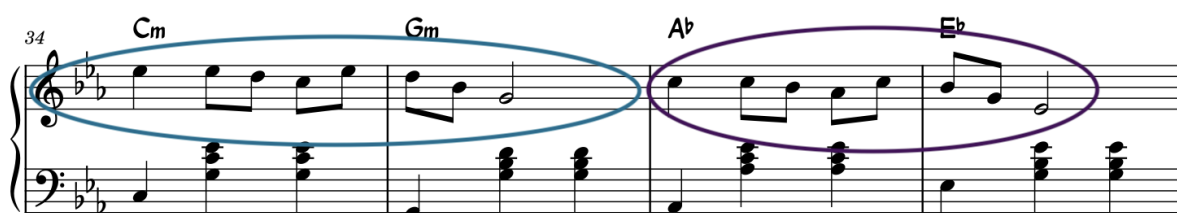
⁷⁸ Melodie postupující po půltónech.

⁷⁹ Opakování stejného melodického úryvku. Může být tonální nebo modulující. Tonální sekvence zůstává ve stejné tónině a mění jakost intervalů. Modulující sekvence kopíruje jakost intervalů.

a sekundu.⁸⁰ Typický je také špinavý zvuk a jistá nepreciznost. Tyto dva faktory mohou na posluchače působit dojmem, že muzikanti nevědí, co dělají. Nicméně hudebníci tím dosahují určité dynamiky a mění barvu zvuku. Jedná se tedy o kontrolované a chtěné jevy.⁸¹



Obrázek 19 – chromatický postup⁸²



Obrázek 20 – tonální sekvence⁸³

Modulace znamená přechod z výchozí tóniny do tóniny cílové. Existuje modulace diatonická, chromatická a enharmonická. Cílem je zaměnit jeden nebo více tónů, které vysvětlíme v jiné tónině.⁸⁴ Pro balkánskou hudbu je stěžejní diatonická modulace do blízkých tónin. Následující příklad poukazuje na vybočení⁸⁵ z tóniny G dur do dominantní mollové tóniny d moll v druhé polovině první periody. Ve druhé periodě najdeme pak opět tóninu G dur.

⁸⁰ KREMENLIEV, Boris. *BULGARIAN-MACEDONIAN FOLK MUSIC*. Berkeley: University of California Press, 1952.

⁸¹ LIBÁNSKÁ, Alena. *Česko-balkánský kontrapunkt: Etnografie fenoménu balkán v Praze* [online]. Praha, 2018, [cit. 5. 4. 2024]. Disertační práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. doc. PhDr. Zuzana Jurková, Ph.D. Dostupné z:

<https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/102981/140066050.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

⁸² Chromatický postup. In: *musescore* [online]. [cit. 7. 2. 2024]. Dostupné z:

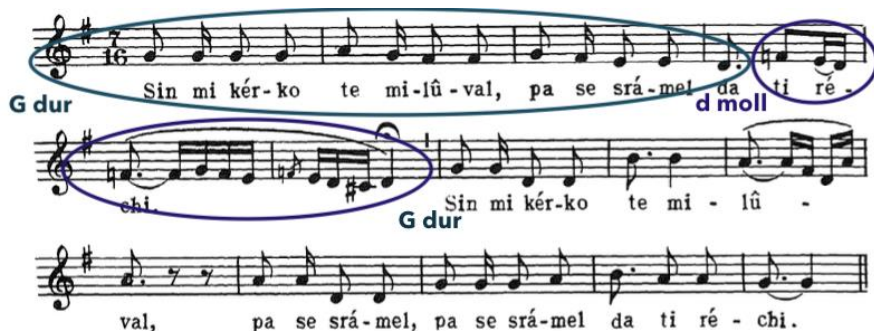
<https://musescore.com/user/2277046/scores/9008225>

⁸³ Tonální sekvence. In: *musescore* [online]. [cit. 7. 2. 2024]. Dostupné z:

<https://musescore.com/user/2277046/scores/9008225>

⁸⁴ TICHÝ, Vladimír. *Harmonicky myslet a slyšet*. Praha: Akademie múzických umění, 2019. ISBN 978-80-7331-519-1.

⁸⁵ Po krátké chvíli se skladba vrátí zpět do výchozí tóniny.



Obrázek 21 – vybočení⁸⁶

Pro romskou hudbu jsou typické trylky a bohaté zdobení, které mnohdy zastíní hlavní melodii. Melodie, fráze a intervaly by měly odpovídat hudebnímu vkusu publika. To jsme mohli pozorovat už v lidových písních.⁸⁷ Melodie lidových písní a skladby jednotlivých autorů nemusí být tak snadno identifikovatelné, protože jejich motivy cituje mnoho interpretů. Postupem času přestaly být tyto lidové prvky v autorské tvorbě rozeznatelné.⁸⁸

Obrázek 22 – melodické ozdoby⁸⁹

Na obrázku 22 můžeme vidět *mordent*⁹⁰ a *nátryl*. Jedná se o melodické ozdoby, které se podobají *trylku*, ale jsou o dost kratší. Při *nátrylu* interpreti střídají hlavní tón s vedlejším vrchním tónem. *Mordent* se hraje tak, že se vystřídá hlavní tón s vedlejším spodním tónem.⁹¹

⁸⁶ Vybočení. In: KREMENLIEV, Boris. *BULGARIAN-MACEDONIAN FOLK MUSIC*. Berkeley: University of California Press, 1952, s. 78.

⁸⁷ SÁROSI, Bálint. *Gypsy music*. Budapešť: Franklin Printing House, 1970. ISBN 963-13-3657-3.

⁸⁸ ASHTON-SMITH, Alan. *Gypsy Music: The Balkans and Beyond*. Londýn: Reaktion Books Ltd, 2017. ISBN 978-1-78023-823-4.

⁸⁹ Melodické ozdoby. In: *Musescore* [online]. [cit. 7. 2. 2024]. Dostupné z: <https://musescore.com/user/6970836/scores/9118674>

⁹⁰ Mordent je přeškrtnutý.

⁹¹ GRIGOVÁ, Věra. *Všeobecná hudební nauka*. Olomouc: ALDA, 1998. ISBN 80-85600-46-3.

Pokud jde o hudbu Balkánu, existuje jen málo literatury, která podrobně popisuje její hudební strukturu a charakteristiky.⁹² V rámci harmonie má nebalkánský hudebník často pocit nesouladu nebo dokonce chyb v harmonických postupech, ale ve skutečnosti tam žádné chyby nejsou.⁹³ Během 20. století se balkánští hudebníci stále zdokonalovali a chtěli se přiblížit klasické harmonii. V jejich skladbách se často objevuje statický bas. Snažili se harmonizovat jednoduše a spontánně. Pokud v některých taktech došlo k rozporu, poslední slovo měl hráč na cimbál. Jejich nejdisonantnějším souzvukem byla zmenšená septima a dominantní septakord se zvětšenou kvintou. Občas také využívali paralelní kvinty a oktávy.⁹⁴

Není výjimkou, že balkánské dechové kapely kombinují harmonii z jedné skladby, rytmus z druhé a melodii ze třetí. Úloha hudebních nástrojů je pak určena jejich technickými vlastnostmi. Křídlovky většinou hrají melodii v paralelních terciích, harmonicky je doprovázejí basové křídlovky a heligón (bas) má v partu základní tóny harmonie. Rytmický základ tvoří buben a činely.⁹⁵ V basovém partu se často objevuje tónika, subdominanta a dominanta (viz obr. 23). Nicméně harmonie závisela vždy na schopnostech jednotlivých hráčů.⁹⁶

e moll: T S

T D# T

cresc. ff

Obrázek 23 – část tubového partu⁹⁷

⁹² KILROE-SMITH, Catherine, Anne. *Marko Markovic and the Serbian Brass Tradition*. Georgia: University of Georgia, 2010.

⁹³ SINCLAIR, A. T. Gypsy and Oriental Music [online]. *The Journal of American Folklore*, roč. 20, č. 76. [cit. 12. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/534723>

⁹⁴ SÁROSI, Bálint. *Gypsy music*. Budapešť: Franklin Printing House, 1970. ISBN 963-13-3657-3.

⁹⁵ MARKOVIĆ, Aleksandra. *Sounding Stereotypes. Construction of Place and Reproduction of Metaphors in the Music of Goran Bregović*. Amsterdam: University of Amsterdam, 2013.

⁹⁶ DUMNIĆ VILOTIJEVIĆ, Marija. The Balkans of the Balkans: The Meaning of Autobalkanism in Regional Popular Music [online]. *Arts*, roč. 9, č. 2. [cit. 12. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.mdpi.com/2076-0752/9/2/70>

⁹⁷ Část tubového partu [screenshot]. In: *Musescore* [online]. [cit. 7. 2. 2024]. Dostupné z: <https://musescore.com/user/30411935/scores/5327997>

Na obrázku 23 můžeme vidět část tubového partu ze skladby *Moliendo Café* od rumunské kapely *Fanfare Ciocărlia*. Nacházíme se v tónině e moll. První tři takty hraje tuba tóniku (e, g, h). V taktu čtvrtém nastupuje subdominanta (a, c, e) a pak se vrací opět tónika. V předposledním taktu můžeme vidět durovou dominantu (h, dis, fis).

Balkánské hudební formy nebývají moc složité.⁹⁸ Například lidová píseň *Jovano Jovanke*, která pochází z Makedonie nebo Bulharska, je stále populární. Její původ není jasný, protože jednotlivé kultury nelze jednoznačně rozlišit. Typické je asymetrické metrum, v tomto případě aksak. Nechybí zde ani melodické ozdoby. Skladba je v tónině g moll harmonické a začíná i končí na dominantě. Její strukturu můžeme popsat jako *a, b, c*. V díle *c* se pak objevují paralelní tercie.⁹⁹ Ve skladbě *Majstorski Čoček* Bobana Markoviče, můžeme najít hudební formu *i, a, b, a'*.¹⁰⁰

Obrázek 24 – píseň *Jovano Jovanke*¹⁰¹

⁹⁸ SÁROSI, Bálint. *Gypsy music*. Budapešť: Franklin Printing House, 1970. ISBN 963-13-3657-3.

⁹⁹ LIBÁNSKÁ, Alena. *Česko-balkánský kontrapunkt: Etnografie fenoménu balkán v Praze* [online]. Praha, 2018 [cit. 15. 2. 2024]. Disertační práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. doc. PhDr. Zuzana Jurková, Ph.D. Dostupné z:

<https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/102981/140066050.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

¹⁰⁰ Poslech na: <https://www.youtube.com/watch?v=y4sNeTF5kLo>

¹⁰¹ Píseň *Jovano Jovanke*. In: LIBÁNSKÁ, Alena. *Česko-balkánský kontrapunkt: Etnografie fenoménu balkán v Praze* [online]. Praha, 2018, s. 114 [cit. 15. 2. 2024]. Disertační práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. doc. PhDr. Zuzana Jurková, Ph.D. Dostupné z:

<https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/102981/140066050.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

2.4 HUDEBNÍ NÁSTROJE

Na Balkáně se můžeme setkat s různými hudebními nástroji a názvy pro dechové kapely. V Srbsku si kapely říkají *orkestar*. V Makedonii používají označení *tzazi*. V 19. století sloužila dechová hudba jako zábava pro střední třídu, ve 20. století se staly populární ve vesnicích pro svůj specifický zvuk. S minimálními rozdíly v instrumentaci prostupují dechové kapely celým Balkánem. Do konce 18. století byly vojenské a civilní kapely tvořeny primárně bicími, dechovými dřevěnými a žesťovými nástroji bez ventilů. To se změnilo v 19. století, kdy byl vynalezen ventil a žesťové nástroje se staly nejdominantnějším článkem balkánských dechových kapel. Žesťové nástroje, které jsou typické pro Balkán, mají většinou otočné ventily. Na rozdíl od pístových nástrojů umožňují rychlejší pohyb prstů a také nejsou tak náročné na údržbu. Mezi nástroje s otočnými ventily můžeme zařadit křídlovku a tenor, který je velmi oblíbený ve východní Evropě, ale ve Velké Británii nebo USA se téměř nepoužívá. Tenor má korpus natočený doprava a tím připomíná Wagnerovu tubu. Co se týče kvality hudebních nástrojů, úspěšní hudebníci si mohou dovolit profesionální nástroje. Většina balkánských dechových kapel ale hraje na staré nástroje, které se dědí z generace na generaci.¹⁰²

Jádrem balkánských kapel jsou většinou dvě trubky, saxofon nebo klarinet, tři tenory¹⁰³, tuba a bicí nástroje. Dále může být obsazení rozšířeno o křídlovku, basovou křídlovku nebo heligón¹⁰⁴. Nesmíme zapomenout ani na akordeon, který se po druhé světové válce stal důležitou součástí chorvatské lidové hudby. Méně často se pak používají sólové housle, které jsou stereotypně považovány za romský nástroj. Mnohdy se také objevovaly i tradiční lidové hudební nástroje.¹⁰⁵

Mezi běžné balkánské nástroje patří *kaval*, *frula*, *zurla*, *gusle*, *tarabuka*¹⁰⁶ a *gajde*. *Kaval* (viz přílohu 1) je dřevěný dechový nástroj podobný flétně. Často se používá na Blízkém východě a na Balkáně. Běžně je laděn in D, ale můžeme se setkat také s laděním

¹⁰² KILROE-SMITH, Catherine, Anne. *Marko Markovic and the Serbian Brass Tradition*. Georgia: University of Georgia, 2010.

¹⁰³ Nebo pozoun.

¹⁰⁴ Heligón je předchůdce suzafonu, který hudebník navleče okolo sebe. Heligón má menší průměr korpusu a je zahnutý doprava. Suzafon směřuje rovně nahoru.

¹⁰⁵ MARKOVIĆ, Aleksandra. *Sounding Stereotypes. Construction of Place and Reproduction of Metaphors in the Music of Goran Bregović*. Amsterdam: University of Amsterdam, 2013.

¹⁰⁶ Též darbuka. Buben připomínající tvar poháru nebo přesýpacích hodin. Používá se v hudbě středního východu, severní Afriky a na Balkáně.

in C nebo E.¹⁰⁷ Dalším typem flétny je *frula* (viz přílohu 2), která je typická pro pasteveckou srbskou hudbu. Má šest otvorů a jeden vzadu pro palec.¹⁰⁸ *Zurla* (viz přílohu 3) je dvouplátkový aerofon podobný hoboji. Používá se ve střední Asii, na Blízkém východě a na Balkáně.¹⁰⁹ *Gusle*¹¹⁰ (viz přílohu 4) patří do skupiny smyčcových nástrojů a mají většinou jednu strunu, která je vyrobena z koňských žíní. Hráč na *gusle* potřebuje smyčec, kterým vytváří žalostný a dramatický zvuk. Často je využíván jako doprovod ke zpěvu.¹¹¹ *Gajde* (viz přílohu 5) můžeme zařadit mezi aerofony, protože se jedná o dudy. Jsou hojně rozšířeny v Chorvatsku a Srbsku. Dudáci byli oblíbení a hráli na svatbách a oslavách. Není nic neobvyklého, že hráči ke svým skladbám i zpívali. Nástroje si zhotovovali sami a na výrobu potřebovali dřevo a kozí kůži. Ovčí kůže nemá tak odolnou strukturu, a proto byla používána jen velice málo. Volba dřeva byla rozmanitá. Každá vesnice měla svá specifika a dudáci to při výrobě respektovali.¹¹²

Balkánské kapely mívají obvykle dva perkusionisty. Jeden bubeník hraje na basový buben dřevěnými paličkami, který se nazývají *tapan*¹¹³ (viz přílohu 6) nebo *goč*. Právě *tapan* nám dokládá vliv Osmanské kultury. Druhý bubeník hraje na *dobos*¹¹⁴. Ve Slovinsku kapely k žesťovým nástrojům připojovali ještě knoflíkovou harmoniku. Menšina *Vlah*¹¹⁵, která pochází z východního Srbska pak často kromě trubek používala klarinet a bicí nástroje.¹¹⁶

Zajímavý pohled nám může nabídnout srovnání srbského a českého dechového orchestru. Český dechový orchestr má dirigenta, neimprovizuje a hraje z tištěných not. Balkánské dechové orchestry jsou naprostým fenoménem. Nedílnou součástí jejich hudby

¹⁰⁷ SEIDL, Zdeněk. Kavals [online]. *Musical instruments*. [cit. 19. 2. 2024]. Dostupné z: http://www.zdenekseidl.cz/kavals_en.html/

¹⁰⁸ NENIĆ, Iva. ROOTS IN THE AGE OF YOUTUBE: OLD AND CONTEMPORARY MODES OF LEARNING / TEACHING IN SERBIAN FRULA PLAYING [online]. *New Sound*, roč. 56, č. 2, 2020. [cit. 19. 2. 2024]. Dostupné z: <http://www.ojs.newsound.org.rs/index.php/NS/article/view/56/100>

¹⁰⁹ SAMSON, Jim. *Music in the Balkans*. Leiden, Boston: BRILL, 2013.

¹¹⁰ V Albánii lahuta, v Rumunsku lăuta.

¹¹¹ KOS, Koraljka. Representations of the Gusle in Nineteenth-Century Visual Arts [online]. *RiDIM/RCMI Newsletter*, roč. 20, č. 2, 1995, 58–64. [cit. 19. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/41605001?seq=1>

¹¹² Gajde [online]. *THE MET*. [cit. 19. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/505126>

¹¹³ Pochází z Turecka. Tamní obyvatelé byli sami v armádě a tím se nástroj rozšířil nebo jim vyřazené vojenské nástroje věnovali.

¹¹⁴ Vířivý buben.

¹¹⁵ Kočovní pastevecké skupiny, které různě cestovaly po Balkáně.

¹¹⁶ KILROE-SMITH, Catherine, Anne. *Marko Markovic and the Serbian Brass Tradition*. Georgia: University of Georgia, 2010.

je improvizace, která vyžaduje brilantní techniku interpretů. Hlavně trumpetisté využívají velké skoky a rychlé zdobené, které pak vytváří efekt čtvrttónů. Důležité je podotknout, že balkánské kapely nemají žádného dirigenta. Celou skupinu vede první trumpetista¹¹⁷ a orchestr je většinou pojmenován po něm např. *Džambo Aguševi Orchestra* nebo *Boban Marković Orkestar*. Kapela je během koncertu rozmístěna do půl kruhu, aby hlavní trubač mohl ukazovat různá gesta a aby na sebe všichni hráči dobře viděli. Na levé straně nebo uprostřed stojí první trumpetista, na opačném konci bubeník, který hraje na basový buben. Taková formace je pro ně klíčová, protože balkánské dechové kapely hrají z paměti a neexistují žádné notové partitury.¹¹⁸

Libánská za české balkánské dechovky považuje takové kapely, které jsou z velké části složeny z žesťových nástrojů doplněné o bicí nástroje, saxofon, klarinet, housle nebo akordeon. „České balkánské dechovky se začaly na pražských podiích objevovat až po roce 2012. Jejich instrumentace, forma i repertoár se blíží více dechovkám, které hrají na Balkáně než těm českým.“¹¹⁹ Mezi české dechovky, které se Balkánem inspiroují, ale nepovažují se za balkánské dechovky, můžeme zařadit HarMálek Orchestr, Lovesong Orchestra, Cirkus Brothers a Cirkus Problem.

¹¹⁷ Trubač.

¹¹⁸ KILROE-SMITH, Catherine, Anne. *Marko Markovic and the Serbian Brass Tradition*. Georgia: University of Georgia, 2010.

¹¹⁹ LIBÁNSKÁ, Alena. *Česko-balkánský kontrapunkt: Etnografie fenoménu balkán v Praze* [online]. Praha, 2018. s. 88, [cit. 15. 2. 2024]. Disertační práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. doc. PhDr. Zuzana Jurková, Ph.D. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/102981/140066050.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

3 REGIONÁLNÍ PŘEDSTAVITELÉ BALKÁNSKÉ DECHOVÉ HUDBY

Ve třetí kapitole se budeme zabývat interprety, kteří působí na území balkánského regionu. Mezi největší současné velikány balkánské dechové hudby můžeme zařadit Bobana Markoviće, Gorana Bregoviće a Džamba Aguševiho, u kterých platí, že orchestr pojmenovali svým jménem. Mezi oblíbené kapely Balkánu můžeme zařadit také Fanfare Ciocărlia z Rumunska. V této kapitole si přiblížíme hudební dráhu jednotlivých kapel. Analýza notových partů se zde bude vyskytovat jen okrajově, protože typické balkánské dechovky nemají notové zápisy.¹²⁰

3.1 DŽAMBO AGUŠEV

Džambo Agušev (viz přílohu 7) alias *Funky Tiger* patří momentálně mezi nejslavnější představitele balkánské dechové hudby na světě. Narodil se 28. října 1987 v dnešní Severní Makedonii ve městě Strumica do hudební rodiny. Jeho otec Džemal působil v tamních orchestrech a Džambo ho chtěl vždy doprovázet na zkoušky a koncerty. Není překvapením, že se chtěl stát také hudebníkem, ale jeho otec toto nadšení nesdílel.¹²¹ Na trumpetu začal hrát ve čtyřech letech a chtěl se dostat do strýcovy kapely. Věděl totiž, že na Balkáně je možné hrát jen v takové kapele, ve které působí členové rodiny.¹²²

Jeho dědeček a pradědeček hráli na zurle (viz podkapitulu 2.4) osmanskou hudbu v Mehter Ensemble¹²³. Po zurle se v jejich rodině začal objevovat klarinet, saxofon a trumpet. Jméno Agušev je známé po celé Severní Makedonii a každý ví, že se jedná o výborné hudebníky. Jako malý dostal Džambo od svého otce plastovou trumpetku. Byl ale zklamaný, protože měla jiný zvuk na rozdíl od skutečného nástroje. Tajně si tedy otcovu trumpetu chodil půjčovat. Do hudebního světa ho zasvětil v jedenácti letech Ferus Mustafov¹²⁴, který mu zaranžoval skladby pro jeho první album. Džambo dostal přesné

¹²⁰ DJORDJEVIĆ, Bojan. Request for Džambo [online]. 12. 2. 2024, 13:49, [cit. 21. 2. 2024]. Osobní elektronická komunikace.

¹²¹ AGUŠEV, Džambo. BIO [online]. *Džambo Aguševi Orchestra*. [cit. 20. 2. 2024]. Dostupné z: <https://dzamboaguseviorchestra.com/bio/>

¹²² MONDELLO, Nick. Džambo Agušev: The funky tiger of the Balkans [online]. *International Trumpet Guild journal*, roč. 46, č. 4, str. 52–55, 64, 2022. [cit. 26. 2. 2024]. Dostupné z:

https://flowpaper.trumpetguild.org/Archives/Journals/202206_ITG_Journal-FP/index_40.html#page=65

¹²³ Osmanský vojenský orchestr.

¹²⁴ Makedonský klarinetista a saxofonista, který se narodil v roce 1950. Pocházel z romské hudební rodiny. Zabýval se romskou a balkánskou hudbou. Zemřel v roce 2023.

instrukce, jak hudbu hrát, ale nešlo to. Ferus vyžadoval, aby Džambo skladby hrál neustále dokola a dodnes je Ferusovi vděčný, protože bez něj by nebyl tam, kde je.¹²⁵

Džambo navštěvoval základní školu ve Strumici a později střední školu ve Štipu¹²⁶. Po maturitě nastoupil na univerzitu ve Skopje do třídy Vaso Ristova¹²⁷. Univerzitu ale opustil, protože mu Ferus Mustafov nabídl účast na jeho turné. I přes námítky otce, aby školu nevzdával, Džambo na turné vycestoval.¹²⁸ V současnosti žije se svou ženou Asenou Agušev a dvěma dcerami Melinou a Alinou v Severní Makedonii.

3.1.1 DŽAMBO AGUŠEVI ORCHESTRA

Džambo Aguševi Orchestra (viz přílohu 8) vznikl v roce 2005. Jejich styl kombinuje tradiční balkánskou a tureckou hudbu, jazz, funk, reggae a blues, který stojí na romských melodiích. Inspirovali se u Šabana Bajramoviće¹²⁹ a Esmy Redžepové¹³⁰.¹³¹ V roce 2006 se orchestr poprvé zúčastnil festivalu *Kumanovo Trumpet*¹³² a stal se absolutním vítězem. Od té doby orchestr navštěvoval tento festival každý rok až do roku 2011, kdy jim pořadatelé zakázali se dalšího ročníku účastnit, protože všechny ostatní soubory vždy porazili. Dále zvítězili také na festivalu *Pehčevo*¹³³.¹³⁴ Po této zkušenosti a také na radu svého přítele ze Slovinska Gorana Anteševiče vyrazil orchestr na nejznámější balkánský festival *Sabor trubača*¹³⁵, který se koná v srbském městě Guča.

¹²⁵ Džambo Agušev - A Talk With Students / Todo Mundo Festival 2022. In: *Youtube* [online]. 20. 12. 2022 [cit. 20. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=nQfopSXas9Q>. Kanál uživatele Todo Mundo Festival.

¹²⁶ Největší město ve východním regionu Makedonie.

¹²⁷ Naroděn v roce 1965, makedonský pedagog trumpetý.

¹²⁸ Džambo Agušev - A Talk With Students / Todo Mundo Festival 2022. In: *Youtube* [online]. 20. 12. 2022 [cit. 20. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=nQfopSXas9Q>. Kanál uživatele Todo Mundo Festival.

¹²⁹ Srbský zpěvák. Přezdíván také jako král romské hudby.

¹³⁰ Makedonská zpěvačka romské hudby byla přezdívána jako Královna Romů.

¹³¹ iTWiT #4 DZAMBO AGUSEVI ORCHESTRA. In: *Youtube* [online]. 20. 12. 2022, [cit. 20. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=wjoPI7cGoJI>. Kanál uživatele Welcome in Tziganie.

¹³² Dnes se tento festival jmenuje Roma Truba Fest. Probíhá každoročně v září a představují se na něm romské dechové kapely. Město Kumanovo se nachází v Makedonii.

¹³³ Dnes Pehčevo Festival of Wind Bands. Většinou probíhá v červenci. Pehčevo je malé město v Makedonii.

¹³⁴ AGUŠEV, Džambo. BIO [online]. *Džambo Aguševi Orchestra*. [cit. 20. 2. 2024]. Dostupné z: <https://dzamboaguseviorchestra.com/bio/>

¹³⁵ Festival dechové hudby též nazývaný jako „balkánský Woodstock“. Poprvé se konal v roce 1961. V roce 2010 navštívilo festival přes 700 tisíc lidí. K vysoké návštěvnosti může také přispívat fakt, že vstup je volný. Koná se každoročně v srpnu a představují se na něm hvězdy světového formátu jako např. Boban Marković. V porotě zasedají trumpetisté z Itálie, Francie, Srbska a Makedonie, kteří hodnotí nejen zvuk, ale i vzhled orchestru. Guča je malé město v Srbsku a žije tam přibližně 2500 obyvatel.

Na tento festival se soustavně připravovali půl roku, a i přesto si Džambo nebyl jistý tím, jestli orchestr může v takové konkurenci uspět. Jeho obavy se ale nepotvrdily a v roce 2011 dokázal orchestr vyhrát první cenu i v Guče. Po tomto úspěchu začal s kapelou jezdit i mimo Balkán a sklízí obrovské úspěchy po celém světě.¹³⁶

Orchestr navštívil plno zemí Evropy mimo Balkán např. Itálii, Francii, Velkou Británii, Německo, Polsko, Švýcarsko, Rakousko, Maďarsko, Lucembursko, Dánsko, Slovinsko, Španělsko, Nizozemsko, Norsko a Česko. V České republice uspořádal koncerty v Poličce, Ostravě na festivalu *Colours Of Ostrava*, Kuřimi, Praze, Opavě a Novém Jičíně. Mimo Evropu orchestr koncertoval také v Turecku, Kolumbii, San Franciscu, Oaklandu, Los Angeles, Seattlu, Chicagu, Detroitu, New Yorku, Pittsburghu, Philadelphii a Washingtonu DC.¹³⁷

Orchestr hraje v klasickém balkánském obsazení. Je složen pouze z žesťových a bicích nástrojů. Hlavním trubačem je *Džambo Agušev*, který hraje na trumpetu a také zpívá. Na další trumpety hraje *Kočo Agušev*, *Sunaj Mustafov* a *Kerem Jusinov*. *Džafer Fazliov*, *Mustafa Zejnelov* a *Ali Zekirov* je doprovází na tenor. Basovou linku drží *Šukri Djevatov*. O rytmus se stará *Redžep Nedžatov* a *Orfej Čakalovski*.¹³⁸

Během koncertu orchestr stojí do půl kruhu, aby na sebe viděl. Vzhledem k náročnosti jednotlivých partů je paradoxní, že hráči neumějí noty. Orchestr byl jednou na turné v Neapoli a dirigent je požádal, aby zahráli skladbu, kterou jim donesl. Jediný Džambo noty zná, a tak musel svým spoluhráčům pod každou notu napsat název. Je až nepředstavitelné, jaká hudba se dá tvořit bez znalosti not.¹³⁹

S tím souvisí již zmiňovaná volnost. Ve skladbě *Sikidim* můžeme pozorovat rozdíly v hudební formě. Srovnáme nahrávku ze studia https://www.youtube.com/watch?v=-QJ-8Zsl_Iw¹⁴⁰ a živou nahrávku z koncertu ze

¹³⁶ Džambo Agušev - A Talk With Students / Todo Mundo Festival 2022. In: *Youtube* [online]. 20. 12. 2022 [cit. 20. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=nQfopSXas9Q>. Kanál uživatele Todo Mundo Festival.

¹³⁷ AGUŠEV, Džambo. TOUR [online]. *Džambo Aguševi Orchestra*. [cit. 21. 2. 2024]. Dostupné z: <https://dzamboaguseviorchestra.com/tour/>

¹³⁸ Program festivalu Maribor 2021 [online]. *Druga Godba*. [cit. 20. 2. 2024]. Dostupné z: <https://drugagodba.si/en/line-up/dzambo-agusevi-orchestra-mk/>

¹³⁹ Džambo Agušev - A Talk With Students / Todo Mundo Festival 2022. In: *Youtube* [online]. 20. 12. 2022 [cit. 20. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=nQfopSXas9Q>. Kanál uživatele Todo Mundo Festival.

¹⁴⁰ Sikidim (Džambo's Version). In: *Youtube* [online]. [cit. 21. 2. 2024]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=-QJ-8Zsl_Iw

Skopje <https://www.youtube.com/watch?v=FY-s6jeQZ10>¹⁴¹. Nahrávka ze studia má formu $a, b, c, a^1, b^1, c^1, d, e, a^2$. První část dílu a zahraje Džambo Agušev sám. Poté se přidají bicí nástroje a zbytek orchestru. V části a^1 začíná zase samotná trumpeteta, tentokrát s doprovodem tuby. V druhé části se přidá orchestr. V díle e pak můžeme slyšet sólo dvou tenorů. V závěrečném díle a^2 hraje už celý orchestr najednou. Nahrávka z live koncertu ze Skopje má hudební formu $a, b, c, d, e, d^1, a^1, x, a^2$. Na rozdíl od studiové nahrávky je díl a zahrán dvakrát. Navíc je doplněn o bohaté zdobení v trubkovém partu. Následně je vynechán díl a^1, b^1, c^1 . Poté následuje díl d a e , který je zkrácený a neobsahuje tenorové sólo. Po díle e se vrací znovu část d a poté a^1 . V části x spodní žesťové nástroje vytváří melodický podklad, při kterém hlavní trubač představuje členy orchestru. Při poslechu zjistíme, že se v písni často objevují trioly a synkopy.

Sikidim ze studia:

- a (0:00–0:16)
- b (0:17–0:34)
- c (0:35–0:51)
- a^1 (0:52–1:08)
- b^1 (1:09–1:25)
- c^1 (1:26–1:43)
- d (1:44–2:00)
- e (2:01–2:52)
- a^2 (2:53–3:10)

Sikidim z živého koncertu:

- a (0:11–0:45)
- b (0:46–1:03)
- c (1:04–1:21)
- d (1:22–1:38)
- e (1:39–1:56)
- d^1 (1:57–2:14)
- a^1 (2:15–2:32)
- x (2:33–3:49)
- a^2 (3:50–4:16)

Orchestr během své kariéry vydal devět alb. Většina z nich ale není k dispozici.¹⁴² V současné době můžeme na Spotify najít dvě alba a několik singlů. První z dostupných alb vyšlo v roce 2016 a nese název *Brass Like It Hot: Fast & Furious Balkan Brass*. Mezi nejznámější skladby tohoto alba můžeme zařadit *Fino Makedolatin*, *Ajmo*, *Živ mi tebe dušo* a *Boom*. Jeho druhé album vyšlo v roce 2020 s názvem *Brasses for the Masses*. Na této desce najdeme právě jeho nejznámější hit *Sikidim*. Mezi nejpřehrávanější skladby patří *Sa-sa Cocek* a *Old Bazzar Groove*, ve kterém dochází ke střídání taktů. Dále *Arriba Macedonia*, *Brasses for the Masses*, a *Taksim dream*, ve kterém je patrný silný vliv

¹⁴¹ Džambo Agusevi Orchestra ► *Sikidim* (live in Skopje). In: *Youtube* [online]. [cit. 21. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=FY-s6jeQZ10>

¹⁴² MONDELLO, Nick. Džambo Agušev: The funky tiger of the Balkans [online]. *International Trumpet Guild journal*, roč. 46, č. 4, str. 52–55, 64, 2022. [cit. 26. 2. 2024]. Dostupné z: https://flowpaper.trumpetguild.org/Archives/Journals/202206_ITG_Journal-FP/index_40.html#page=65

osmanské kultury. Jeho nejnovější singl *Oro Optimus* vyšel 22. února 2024.¹⁴³ Orchestr také nahrál hudbu ke korejskému filmu *Okja* z roku 2017, který režíroval Bong Joona Hoa a byl nominován na Zlatou palmu.¹⁴⁴

Ačkoliv Džambo Agušev přichází s mísením různých stylů a vytváří nový zvuk, nepotřebuje žádné „umělé předělovky“. Pomocí svého hudebního nástroje dokáže zahrát vše, co potřebuje. Například ve skladbě *Crazy Horse*¹⁴⁵ se může zdát, že ržání koně je vytvořeno uměle ve studiu, ale při detailnějším poslechu zjistíme, že řehání koně dokáže napodobit pomocí své trumpety.¹⁴⁶ Džambo totiž rozhodně nepatří mezi hudebníky, kteří by nástroj dědili z generaci na generaci. Jeho trumpeta pochází z dílny *Bach Stradivarius*. Celé tělo i nátrubek je pozlacený a na klapkách má vysázené diamanty. Džambovo motto pro to, jak se stát mistrem ve hře na trumpetu je rychlost, charakter a světovost.¹⁴⁷

3.2 FANFARE CIOCĂRLIA

Romská kapela Fanfare Ciocărlia¹⁴⁸ (viz přílohu 9) vznikla v roce 1997 v rumunském městě Zece Prăjini¹⁴⁹. Její složení je především žesťové. Najdeme zde trubky, tenory a tuby. Na rozdíl od Džambo Aguševi Orchestra, Fanfare Ciocărlia využívá saxofony a popřípadě klarinet. Na podiu najdeme dvanáct členů, kteří pochází z jedné rodiny. Hlavním trumpetistou je *Costica Trifan*. Dalšími členy jsou *Craciun Ovidiu Trifan*, *Paul Marian Bulgaru* a *Radulescu Lazar* (trubky), *Constantin Calin*, *Laurentiu Ivancea* (tenory), *Sergiu Mihai Nastase*, *Vasile Stingaciu* (tuby), *Dan Lonel Ivancea*

¹⁴³ Džambo Aguševi Orchestra. *Spotify* [online]. [cit. 21. 2. 2024]. Dostupné z: <https://open.spotify.com/artist/1985CKRPGyaghXT3pRAnhn>.

¹⁴⁴ MONDELLO, Nick. Džambo Agušev: The funky tiger of the Balkans [online]. *International Trumpet Guild journal*, roč. 46, č. 4, str. 52–55, 64, 2022. [cit. 26. 2. 2024]. Dostupné z: https://flowpaper.trumpetguild.org/Archives/Journals/202206_ITG_Journal-FP/index_40.html#page=65

¹⁴⁵ Poslech na <https://www.youtube.com/watch?v=B6x0bH2nzY>

¹⁴⁶ MORAVČÍK, Jiří. DŽAMBO AGUŠEVI ORCHESTRA: Brasses For The Masses [online]. *Kulturní magazín*. [cit. 20. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.magazinuni.cz/hudba/dzambo-agusevi-orchestra-brasses-for-the-masses/>

¹⁴⁷ Džambo Aguševi Orchestra: Diamantové prsty [online]. *Časopis Harmonie*, [cit. 20. 2. 2024].

Dostupné z: <https://www.casopisharmonie.cz/rozhovory/dzambo-agusevi-orchestra-diamantove-prsty/>

¹⁴⁸ V překladu znamená píseň slavíka. Je to jedna z balkánských kapel, která nenesé jméno po svém hlavním trubači.

¹⁴⁹ V překladu znamená deset polí.

a *Oprica Ivancea* (saxofony, klarinet), *Costel Ursu*, *Paul Benedikt Stehlescu* (bicí nástroje).¹⁵⁰

V roce 1996 přijel do jejich vesnice německý zvukař Henry Ernst, který chtěl vzkřísit živou romskou tradici. Díky němu kapela vystoupila v Německu a poté začala koncertovat po celém světě.¹⁵¹ V roce 1995 vyšel Kusturicův¹⁵² film *Undergroud* a celá Evropa si žádala balkánskou dechovku. Ernst tuto příležitost využil a ukázal světu Fanfare Ciocărlia v celé její kráse. Jeho zásluhou se hudební život ve vesnici udržel, protože jejich potomci hrát nechtěli kvůli nedostatku peněz.

Kapela Fanfare Ciocărlia je schopna zahrát vše od romské, rumunské hudby, klezmer až po Vivaldiho. „*Kradli jsme, kde se dalo po celém Balkáně a bavilo nás předělávat rádiové hity, třeba Born To Be Wild nebo skladbu z filmu o Jamesi Bondovi*“.¹⁵³ Kapela procestovala celou Evropu, Jižní Ameriku, USA, Japonsko, Austrálii, a dokonce i Nový Zéland. Na jejich prvním albu se objevil citát trumpetisty *Radulesca* „*jen počkej a uvidíš – v určitém okamžiku budeme hrát na Marsu*“.¹⁵⁴ A vlastně měl pravdu, jediné místo, kde ještě nehráli je Mars.

Typicky romská hudba je založena na mixování různých stylů. Německý producent Shantel v jednom rozhovoru řekl: „*Dokonce i skvělý Béla Bartók vykradl tradiční maďarskou muziku a Beethoven si toho až dost vypůjčil od Mozarta. Hudba za každé situace znamená vykrádání, mixování a splynutí. Nikdy neexistovala vyloženě „neposkvrněná“ hudba.*“¹⁵⁵ Z hudby rumunských umělců je patrný vliv osmanské kultury. „*Repertoár je hybridem staré a nové hudby, východní Evropy a západu*“.¹⁵⁶

¹⁵⁰ FANFARE CIOCARLIA [online]. WOMEX. [cit. 26. 2. 2024]. Dostupné z: https://www.womex.com/virtual/asphalt_tango_gmbh/fanfare_ciocarla

¹⁵¹ SCHWARTZ, Robert. Roma tell their own story in Berlin [online]. Deutsche Welle. [cit. 26. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/at-home-in-europe-roma-tell-their-story/a-39209585>

¹⁵² Emir Kusturica je srbský režisér, hudebník a producent. Narodil se v roce 1954 v Sarajevu a studoval na pražské filmové a televizní fakultě múzických umění v Praze. Byl několikrát oceněn na filmovém festivalu v Cannes.

¹⁵³ MORAVČÍK, Jiří. Shantel & Fanfare Ciocărlia – balkánská divokost pro masy a fajnšmekry [online]. *Kulturní magazín* [cit. 27. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.magazinuni.cz/hudba/shantel-fanfare-ciocarla---balkanska-divokost-pro-masy-a-fajnsmekry/>

¹⁵⁴ FANFARE CIOCARLIA [online]. WOMEX. [cit. 26. 2. 2024]. Dostupné z: https://www.womex.com/virtual/asphalt_tango_gmbh/fanfare_ciocarla

¹⁵⁵ MORAVČÍK, Jiří. Shantel & Fanfare Ciocărlia – balkánská divokost pro masy a fajnšmekry [online]. *Kulturní magazín* [cit. 27. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.magazinuni.cz/hudba/shantel-fanfare-ciocarla---balkanska-divokost-pro-masy-a-fajnsmekry/>

¹⁵⁶ ASHTON-SMITH, Alan. *Gypsy Music: The Balkans and Beyond*. Londýn: Reaktion Books Ltd, 2017. ISBN 978-1-78023-823-4.

Kombinují prvky balkánské a romské hudby, jazz, rock, blues, reggae, a dokonce i hudbu kolumbijskou. V albu z roku 2016 *Onward to Mars* jsou patrné prvky jihoamerické hudby. Saxofonista *Oprica* pak popisuje jejich hudbu jako „množství not, které létají a točí se jako ptáci. Přesto se v této divokosti a nespoutanosti nachází pevná struktura“.¹⁵⁷ Jejich velkým vzorem je Johann Sebastian Bach, Duke Ellington, Ennio Morricone nebo Nino Rota.¹⁵⁸ Ve svých skladbách používají turecké modální systémy (makamy) v kombinaci se západoevropskou hudbou. Spodní žesťové nástroje hrají harmonicko-melodickou linku, která využívá západoevropskou harmonii a melodie pracuje s tureckými módy. Hráči během skladeb improvizují nezávisle na sobě a není výjimkou, že improvizuje i bubeník.¹⁵⁹

Za 27 let vydala kapela třináct alb. První album *Radio Pascani* vyšlo v roce 1998, druhé v roce 1999. Na tomto druhém albu najdeme jednu z nejposlouchanějších skladeb *Asfalt Tango*. Právě *Asfalt Tango* je příkladem mísení západoevropské harmonie a tureckých módů v melodii. Třetí album z roku 2001 *Iag Bari* obsahuje největší hit této kapely. Skladba *Moliendo Café* má na platformě Spotify přes sedm milionů přehraní. Velmi oblíbenou skladbou je píseň *Caravan*¹⁶⁰ z alba *Balkan Brass Battle*, ve kterém můžeme slyšet stejnou skladbu od Fanfare Ciocărlia a Boban i Marko Markovic Orkestar. Znamou melodií je pak také aranže písně *James Bond Theme* nebo slavný *I'm Your Gummy Bear*. Nejnovější album vyšlo v roce 2022 jako dárek k 25. výročí založení kapely.¹⁶¹

Skladbu *Moliendo Café* (<https://www.youtube.com/watch?v=UWSW1IOu-Jk>)¹⁶² můžeme považovat za jednoduché rondo s formou *i, a, b, a, c, a'*. Skladba je velmi přehledná a malá změna nastává v posledním díle *a'*, ve kterém je v první části použito dusítko.

¹⁵⁷ MAYR, Fran Radonić. Fanfare Ciocărlia: We have made our dreams come true! [online]. *Phralipen*. [cit. 26. 2. 2024]. Dostupné z: <https://phralipen.hr/en/2019/06/06/fanfare-ciocarlia-we-have-made-our-dreams-come-true/>

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ SEEMAN, Sonia Tamar. The Sounds of Actually-Existing Cosmopolitans: Music from Southeastern Europe at the Intersections of Oneselves, Western European, and Ottoman Turkish Legacies [online]. *Middle East Studies Association Bulletin* roč. 38, č. 2, 2004, str. 205–207, [cit. 26. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/23062812?seq=2>

¹⁶⁰ Originál písně napsal Duke Ellington.

¹⁶¹ Fanfare Ciocărlia. *Spotify* [online]. [cit. 27. 2. 2024]. Dostupné z: <https://open.spotify.com/artist/40iJCAOCz6nhRs6CbsAtOg>

¹⁶² Fanfare Ciocărlia – Moliendo Cafe. In: *Youtube* [online]. [cit. 27. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=UWSW1IOu-Jk>

Moliendo Café:

- *i* (0:00–0:16)
- *a* (0:16–0:49)
- *b* (0:50–1:02)
- *a* (1:03–1:35)
- *c* (1:36–1:50)
- *a*¹ (1:51–2:24)

Fanfare Ciocărlia také vytvořila dvě hudební show *Gypsy Queens and Kings* a *Balkan Brass Battle*. *Gypsy Queens and Kings*¹⁶³ spojuje evropské romské hudebníky a *Balkan Brass Battle*¹⁶⁴ proti sobě staví rumunské (Fanfare Ciocărlia) a srbské hudebníky (Boban i Marko Markovic Orkestar).¹⁶⁵ V roce 2002 vyšel film s názvem *Iag Bari – Brass On Fire*¹⁶⁶, který režíroval Ralf Marschalleck. V tomto dokumentu se snažil zachytit dva naprosto odlišné póly. Život kapely Fanfare Ciocărlia v jejich rodné vesnici a život hudebníků na koncertech v zahraničí.¹⁶⁷

3.3 GORAN BREGOVIĆ

Goran Bregović (viz přílohu 10) se narodil 22. března 1950 v Sarajevu. Jeho matka byla srbského původu a otec chorvatský voják. Rodiče ho umístili na průmyslovou školu, ale tam nebyl spokojený. Přestoupil na konzervatoř a studoval housle. Hudbou se začal živit ve 13 letech a není tajemstvím, že hrál ve striptýzových barech.¹⁶⁸ Poté studoval filozofii a sociologii. Během studií založil rockovou kapelu *Bijelo Dugme*¹⁶⁹, která byla velmi oblíbená ve východní Evropě. V roce 1989 se ale kapela rozpadla. V 80. letech začal také spolupracovat s Emirem Kusturicom. Složil hudbu k filmu *The Time of the Gypsies*, ve kterém pracoval s romskými melodiemi. V roce 1994 pak ještě komponoval hudbu k filmu *Královna Margot* a o rok později vyšel jejich poslední

¹⁶³ *Gypsy Queens and Kings* vznikla jako památka na zesnulého lídra kapely Ioana Ivancea.

¹⁶⁴ Více viz kapitulu 3.4.1.

¹⁶⁵ Fanfare Ciocarlia [online]. *The Kennedy Center*. [cit. 26. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.kennedy-center.org/artists/f/fa-fn/-fanfare-ciocarlia/>

¹⁶⁶ V současnosti je dostupný na Youtube <https://www.youtube.com/watch?v=AcAvTQZ9b8E>

¹⁶⁷ ROMERO, Angel. Artist Profiles: Fanfare Ciocarlia [online]. *World Music Central*. [cit. 26. 2. 2024]. Dostupné z: <https://worldmusiccentral.org/2018/12/26/artist-profiles-fanfare-ciocarlia/>

¹⁶⁸ Na plovárně. Goran Bregović. In: *iVysílání* [online]. [cit. 28. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1093836883-na-plovarne/211522160100037/>

¹⁶⁹ V překladu Bílé tlačítko.

společný film *Underground*, který získal Zlatou palmu na festivalu v Cannes. Poté mezi nimi nastaly neshody a jejich spolupráce nemohla dál pokračovat.^{170 171} Bregović kromě filmové hudby složil operu s názvem *Karmen with a Happy End* (2004). V původní Bizetově opeře *Carmen* hlavní postava končí nevalně a on chtěl, aby osud Romů jednou dopadl dobře.¹⁷²

Bregović tvrdí, že hudbu skládá stejně jako malíři své koláže. Mísí prvky balkánské hudby, popu, rocku a je považován za znalce romské hudby, ačkoliv není romského původu. Texty k písním píše v romštině, protože jeho rodný jazyk už neexistuje a romština je podle něj jednoduchá.¹⁷³ Za největší vzor považuje Bregović Erica Claptona. V jeho podání slyšel poprvé v životě „volnou“ hudbu a okamžitě ji chtěl hrát také.¹⁷⁴ Dnes je Bregović jedním z nejuznávanějších skladatelů Balkánu. Skládal i pro Iggy Pop. Slavným se ale stal hlavně díky hře na kytaru v jeho první kapele *Bijelo Dugme*. V roce 1997 založil kapelu s názvem Goran Bregović & His Wedding and Funeral Orchestra^{175 176}.

3.3.1 GORAN BREGOVIĆ & HIS WEDDING AND FUNERAL ORCHESTRA

Wedding and Funeral Orchestra (viz přílohu 11) původně vznikl jako kříženec romského dechového souboru a symfonického orchestru v roce 1996. V průběhu let pak prošel různými obměnami. Na počátku měl až 120 členů. Jejich turné po Řecku a Švédsku v tomto složení mělo velký úspěch. Nicméně logistika tak velké skupiny byla složitá, a proto se Bregović v roce 1997 rozhodl kapelu zmenšit. Dnes má orchestr proměnlivý počet členů a někdy je součástí také mužský a ženský sbor. Záleží na tom, k jaké příležitosti kapela hraje. Na jevišti jsou vždy jednotlivé soubory odlišeny. Mužský sbor a smyčcový ansámbl nosí obleky a kravaty. Hráči na žesťové nástroje jsou oblečeni v domácím vesnickém oblečení, které má znázorňovat lidový kroj. Stejně jako ostatní

¹⁷⁰ Emir Kusturica zakládá vlastní kapelu s názvem *The No Smoking Orchestra*.

¹⁷¹ Goran Bregovic. Biography [online]. *Goran Bregovic*. [cit. 28. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.goranbregovic.rs/biography/index.html>

¹⁷² Na plovárně. Goran Bregović. In: *iVysílání* [online]. [cit. 28. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1093836883-na-plovarne/211522160100037/>

¹⁷³ MARKOVIĆ, Aleksandra. Goran Bregović, the Balkan Music Composer [online]. *Ethnologia Balkanica* roč. 2008, č. 12. [cit. 28. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=187060>

¹⁷⁴ Na plovárně. Goran Bregović. In: *iVysílání* [online]. [cit. 28. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1093836883-na-plovarne/211522160100037/>

¹⁷⁵ Též *Wedding and Funeral Band*.

¹⁷⁶ Goran Bregovic [online]. *Zamota label & productions*. [cit. 28. 2. 2024]. Dostupné z: <https://zamoraprod.com/en/artists/goran-bregovic>

balkánské orchestry i Wedding and Funeral Band při svých koncertech improvizuje. Improvizují ale jen hudebníci, zpěváci musí striktně dodržovat melodii, rytmus i text.¹⁷⁷

Ve většině Bregovićových skladeb se objevují bulharské vokály a romské melodie, které jsou hrány na dechové nástroje. Tato kombinace vytváří základ celého orchestru. Vzhledem k počtu členů se Bregović vyhýbá skladbám bez taktového označení. Bregovićova hudba je často uváděna jako synonymum k hudbě romské. Svou kapelu považuje za romskou a své členy nazývá cikány. V kapele jsou ale hráči rumunského, makedonského, romského nebo bulharského etnika různého hudebního vzdělání. Někteří hráči jsou v hudbě vysoce vzdělaní, někteří napůl a někteří členové sotva dokončili základní školu. Jádro orchestru je stejné jako převážná většina balkánských dechových orchestrů. Skládá se ze dvou trubek, saxofonu nebo klarinetu¹⁷⁸, tří tenorů, tuby a bicích nástrojů. Často také používá křídlovky a pozoun. Nevyhýbá se ani tradičním balkánským nástrojům jako je *zurla*, *gajde* nebo *kaval* (více viz kapitolu 2.4).¹⁷⁹

Název kapely byl původně jen pracovní. Bregović chtěl, aby byl praktický a jelikož všichni začínali hrát na svatbách a pohřbech, tak tento název orchestru zůstal. Pohřeb a svatba jsou na Balkáně podle Bregoviće nejdůležitějšími událostmi v životě lidí, a proto lidé chtějí na těchto událostech kvalitní muziku. Většinou se na pohřbu hraje oblíbená muzika zesnulého. Není tedy výjimkou, že se na smuteční hostině ozývá veselá a energická muzika. Sám Bregović považuje hudbu v Jugoslávii za cikánské řemeslo. Navíc samotná hudba vlastně nestačí. Musí v ní být energie a šílenství. Dále také tvrdí, že dechová hudba musí být vždy trochu falešně. V jeho kapele hrají na staré, vojenské, české trumpety, které nejdou naladit přesně – *a to je právě to šílenství!*¹⁸⁰ Jak už bylo zmíněno výše, kapela není jen dechová. V uskupení se objevuje také smyčcový kvartet,

¹⁷⁷ MARKOVIĆ, Aleksandra. *Sounding Stereotypes. Construction of Place and Reproduction of Metaphors in the Music of Goran Bregović*. Amsterdam: University of Amsterdam, 2013.

¹⁷⁸ Dříve klarinet nepoužíval, protože se mu zdál moc líbezný a harmonický. Do jeho konceptu hudby nezapadal.

¹⁷⁹ MARKOVIĆ, Aleksandra. *Sounding Stereotypes. Construction of Place and Reproduction of Metaphors in the Music of Goran Bregović*. Amsterdam: University of Amsterdam, 2013.

¹⁸⁰ Na plovárně. Goran Bregović. In: *iVysílání* [online]. [cit. 28. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1093836883-na-plovarne/211522160100037/>

sbor nebo kytara, na kterou hraje sám Bregović. Při komponování kombinuje prvky balkánské, romské, klasické hudby a rock'n'rollu.¹⁸¹

Kapela vydala několik alb, z nichž nejznámější je *Tales and Songs from Weddings and Funerals* z roku 2002. Často je nazýváno jako neoklasické a najdeme na něm romskou dechovou hudbu, ale také tango nebo třeba reggae. Album *Champagne for Gypsies* z roku 2012 vzniklo jako reakce na útlak, který museli Romové snášet. Má za cíl vyvolat vzpomínku na oblíbené romské hudebníky. „*Cikáni nejsou problémem tohoto světa, jsou talentem.*“¹⁸² Jeho největší hit *Gas Gas* pochází ze zmiňované opery *Karmen with a Happy End*. Další úspěšnou skladbou je píseň *Bella Ciao*, která na rozdíl od originálu působí velmi energicky a vybízí k tanci. Také v ní můžeme slyšet Bregovićův mužský sbor, žesťové a bicí nástroje. V neposlední řadě nesmíme opomenout píseň *Kalasnjikov* (<https://www.youtube.com/watch?v=Myj5IjNMGxE>)¹⁸³ v podání mužského sboru a žesťových nástrojů, která má formu i , a , b , a^1 , b^1 , a^2 . Introdukce je v pomalém tempu a hrají ji pouze žesťové nástroje. V díle a začíná první sloka, a kromě zpěvu se přidávají bicí nástroje. Díl b můžeme nazvat mezihrou, ve které hrají žesťové a bicí nástroje. Poslední díl a^2 je rozšířený.

Kalasnjikov:

- i (0:00–0:48)
- a (0:49–1:33)
- b (1:34–2:00)
- a^1 (2:01–2:40)
- b^1 (2:41–3:11)
- a^2 (3:12–4:42)

Text písně je v romštině, srbštině a romské srbštině. *Bum, bum* má evokovat zvuk střelení. Slova, která jsou podtržena jsou napsána nepřesně z důvodu nekvalitní výslovnosti samotného Bregoviće.

¹⁸¹ DANSBY, Andrew. Goran Bregović brings Wedding and Funeral Orchestra to Jones Hall [online]. *CHRONI*. [cit. 29. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.chron.com/life/article/Goran-Bregovi-brings-Wedding-and-Funeral-2229797.php>

¹⁸² Goran Bregovic and his Wedding and Funeral Orchestra [online]. *LA Phil*. [cit. 29. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.laphil.com/musicdb/artists/2101/goran-bregovic-and-his-wedding-and-funeral-orchestr>

¹⁸³ Goran Bregović – Kalashnikov. In: *Youtube* [online]. [cit. 29. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=Myj5IjNMGxE>

Text písně:¹⁸⁴:

„Cigani, Juriš!

Bum, bum, bum, bum, bum

Kanananaj puc, puc hé ja

Bum, bum, bum, bum, bum

Kanananaj kuc, kuc hé ja

Devla, Devla, čaje gadžeri,

Devla, Devla kam pavarache povoli,

Devla, bičhav mi mange askoro,

jekh baro

Cikáni, nabít (zbraň)!

Kanananaj, prásk, prásk, hé ja

Bože, Bože, holko, malá gádzovko

Bože, Bože, (...) vesničanko (...)

Bože, pošli mi vojenský,

Největší –

Kalašnikov, Kalašnikov, Kalašnikov

Kalašnikov, Kalašnikov, Eeeeej

Kalašnikov

Bum, bum, bum, bum, bum

Vov ilo na chudela

Vov ilo na chudela kana hi pale

Dalakovač, Markovač,

Mala Kršna, Lajkovač,

On srdce nedostane,

On srdce nedostane, když je zpátky

(názy měst)

Čhaje, žužije, ajde, hopá

Děvče, počestné, pojd'me, hopá!

Bum, bum, bum, bum, bum

Kanananaj puc, puc hé ja

Bum, bum, bum, bum, bum

Kanananaj kuc, kuc hé ja

Devla, Devla, me tutka molinav,

Devla, a kobajani ke kinav,

Devla, bočhav mi mange askoro

jekh baro

Kanananaj, prásk, prásk, hé ja

Bože, Bože, já se k tobě modlím

Bože, bože, (...) protože koupím

Bože, pošli mi (...)

Největší –

¹⁸⁴ LIBÁNSKÁ, Alena. *Česko-balkánský kontrapunkt: Etnografie fenoménu balkán v Praze* [online]. Praha, 2018, str. 122–124. [cit. 15. 2. 2024]. Disertační práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. doc. PhDr. Zuzana Jurková, Ph.D. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/102981/140066050.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kalašnikov, Kalašnikov, Kalašnikov

Kalašnikov

Kalašnikov, Kalašnikov, Eeeeej

Bum, bum, bum, bum, bum

Vov ilo na chudela

On srdce nedostane.

Vov ilo na chudela kana hi pale

On srdce nedostane, když je zpátky

Bum, bum, bum, bum, bum

Kanananaj puc, puc hé ja

Bum, bum, bum, bum, bum

Kanananaj kuc, kuc hé ja

Devla, Devla, čaje gadžeri,

Devla, Devla kam pavarače povoli,

Devla, bičhav mi mange askoro,

jekh baro

Kalašnikov, Kalašnikov, Kalašnikov

Kalašnikov, Kalašnikov, Eeeeej

Bum, bum, bum, bum, bum

Vov ilo na chudela

On srdce nedostane.

Vov ilo na chudela kana hi pale

On srdce nedostane, když je zpátky

Zvončičii, zvončiči, čavoro pistolčiči

Čhaje, žužije, ajde, hopá

Děvče, počestné, pojd'me, hopá!

Bum, bum, bum, bum, bum

Vov ilo na chudela

Vov ilo na chudela kana hi pale

Zoki, zoriče, čavoro bobončiče

Čhaje, žužije, ajde, hopá

Bum, bum, bum, bum, bum

Vov ilo na chudela

Vov ilo na chudela kana hi pale
Dalakovač, Markovač, Mala Kršna,
Lajkovač,
Čhaje, žužiije, ajde, hopá

Bum, bum, bum, bum, bum
Vov ilo na chudela
Vov ilo na chudela kana hi pale
Zoki, zoriče, čavoro bobončiče
Čhaje, žužiije, ajde, hopá

Bum, bum, bum, bum, bum
Vov ilo na chudela
Vov ilo na chudela
Vov ilo na-
Cigani! Stoj!

Orchestr procestoval celou Evropu, Jižní a Severní Ameriku, Asii i Austrálii. V roce 2007 vystoupil poprvé na slavném festivalu *Sabor Trubača* v Guče. V roce 2009 vydal pak na CD nahrávku tohoto živého koncertu. Bregovič je považován za obrozence balkánské lidové hudby. V roce 2004 mu byl na univerzitě v Soluni udělen čestný doktorát za rozvoj kultury v jihovýchodní Evropě.¹⁸⁵

3.4 BOBAN A MARKO MARKOVIĆ

Boban Marković (viz přílohu 12) se narodil 6. května¹⁸⁶ 1964 v srbském městě *Vladičin Han*. Jeho dědové i otec Dragutin byli hudebníci a Boban dostal svou první trubku v pěti letech. Nadšený z toho ale nebyl, protože se chtěl stát fotbalistou a mnohem raději si hrál s kamarády venku. Jednou svůj nástroj dokonce zapomněl v písku, když stavěl hrad. Otcí se to nelíbilo a chtěl, aby se stal trumpetistou. Boban hudbu nikdy nestudoval. Hraje pouze podle sluchu jako většina balkánských umělců. V 16 letech začal hrát v kapele svého otce. V roce 1984 založil Boban Marković Orkestar a poprvé se

¹⁸⁵ MARKOVIĆ, Aleksandra. *Sounding Stereotypes. Construction of Place and Reproduction of Metaphors in the Music of Goran Bregović*. Amsterdam: University of Amsterdam, 2013.

¹⁸⁶ Den svatého Jiří. Největší romský festivalový den v roce.

zúčastnil festivalu v Guče. V roce 1988 zvítězil a v roce 2001 získal od poroty nejvyšší možné skóre a musel přestat soutěžit. V roce 1995 získal cenu *Trumpet Maestro Prize*, která je tou největší poctou pro balkánskou dechovku. Na mezinárodní podia se poprvé dostal v roce 1999. Také byl nominován na ambasadora festivalu v Guče v roce 2006. Britský časopis *SONGLINES* zařadil Markoviće na seznam 50 nejlepších instrumentalistů na světě. V roce 2002 předal vedení kapely svému synovi Markovi a název orchestru se rozrostl na Boban i Marko Marković Orkestar.¹⁸⁷

Marko Marković (viz přílohu 13) se narodil 29. února 1988 v srbském městě Surdulica. Na trumpetu začal hrát v pěti letech a učil ho jeho dědeček, Bobanův otec, Dragutin. Ačkoliv Marko cvičil až 10 hodin denně, Boban ho ignoroval. Jeho obrovský talent odhalil až ve 12 letech. O dva roky později odjel s otcem na své první turné. V den jeho 18. narozenin mu Boban předal vedení orchestru.¹⁸⁸ Marko hraje na trumpetu značky *Schilke*. Pro zápis not má svůj vlastní způsob, kterému rozumí jen on sám. Používá různé symboly a písmena. Navíc změnil i způsob nacvičování. Když vedl kapelu jeho otec, tak zkoušeli všichni společně. Marko ale cvičí s každým hráčem nejprve sám a až později zkouší dohromady. Také se nechal slyšet, že pokud bude mít jednou syna, byl by rád, aby na trumpetu hrál také. Pokud ale bude mít dceru, jejich slavná trumpetová linie zmizí, protože děvčata na dechové nástroje nehrají.¹⁸⁹

V roce 2006 vyšel film s názvem *Guča! (Gucha – Distant Trumpet)*, Marko nejen, že se podílel na nahrávání hudby, ale také ve filmu ztvárnil hlavní roli. Film režíroval Dušan Milić. Děj v obrysech kopíruje tragédii Williama Shakespeara *Romeo a Julie*. Mladý romský trumpetista se zamiluje do srbské dívky, která má za otce nejlepšího trumpetistu Srbska¹⁹⁰. Otec Julie je proti jejich vztahu, protože Romeo je romského původu. Po dlouhých dohadách jim slíbí, že pokud bude Romeo hrát na festivalu v Guče lépe než on, tak s jejich vztahem bude souhlasit.¹⁹¹ Hudba k filmu získala nominaci na

¹⁸⁷ Boban Marković Orkestar [online]. *TOMATO PRODUCTION*. [cit. 3. 3. 2024]. Dostupné z: <http://dev.tomato-production.com/home/>

¹⁸⁸ BOBAN I MARKO MARKOVIC ORCHESTRA [online]. *ATP*. [cit. 3. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.atpfestival.com/artist/bobanandmarkomarkovicorchestra>

¹⁸⁹ KILROE-SMITH, Catherine, Anne. *Marko Markovic and the Serbian Brass Tradition*. Georgia: University of Georgia, 2010.

¹⁹⁰ Její otec se jmenuje Satchmo – narážka na Louise Armstronga.

¹⁹¹ Guča! [online]. *CSFD*. [cit. 3. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/198989-guca/prehled/>

Evropskou filmovou cenu. Marko si také zahrál se svým otcem roli v dokumentárním filmu *Usti Opre*, který popisuje život romských umělců.¹⁹²

3.4.1 BOBAN I MARKO MARKOVIĆ ORKESTAR

Kapela Boban i Marko Marković Orkestar (viz přílohu 14) má v současnosti 13 členů a všichni z nich mají úzké pouto s rodinou Markovićů. Obsazení orchestru je velmi typické. Hrají ve složení trumpetista (*Marko Marković*), křídlovky (*Boban Marković*, *Dragan Kocić*, *Miroslav Krstić*, *Sasa Jemčić*), tenory (*Danijel Mirković*, *Dragan Jovanović*, *Goran Spasić*, *Isidor Eminović*), heligón (*Mustafa Salimović*) a bicí nástroje (*Aleksandar Stošić*, *Sasa Stanojević*, *Nedžad Zumberović*). Jako většina balkánských kapel, jméno získala po hlavním trubačovi.¹⁹³ Co se týče typů hudebních nástrojů, Marko hraje na trumpetu značky *Schilke* s pístovými ventily, protože se na ni vysoké tóny hrají snadněji. Ostatní trumpetisté mají trubky s otočnými ventily.¹⁹⁴ Jejich hudba kombinuje prvky romské a balkánské hudby, klezmeru, popu, rocku, jazzu.

Orchestr spolupracoval s Goranem Bregovićem. Nahrál hudbu k filmům *Underground* a *Arizona Dream*. Nicméně Markoviće tato spolupráce rozzlobila, protože tvrdil, že mnoho melodií z filmu *Underground* patří jemu. Když soundtrack vyšel, Bregović nepřiznal, že Marković se na komponování podílel.¹⁹⁵ V roce 2002 orchestr natočil CD *Frank London's Klezmer Brass Allstars* společně s newyorským trumpetistou klezmeru *Frankem Londonem* a káhirským dechovým orchestrem *Hasaballa Brass Band*¹⁹⁶. Klezmerová hudba se na tomto CD prolétá s romskou a egyptskou dechovou hudbou. V roce 2011 se orchestr spojil s kapelou *Fanfare Ciocărlia* a vytvořil další projekt s názvem *Balkan Brass Battle*. Společně vydali stejné CD a o tom, kdo je lepší, rozhoduje posluchač. Kapela procestovala USA, celou Evropu, Izrael a Kanadu.¹⁹⁷ Na svém kontě má více než 10 alb. Mezi jejich největší hity patří skladby *SAT*, *Mundo Čoček* a *Hava*

¹⁹² BOBAN I MARKO MARKOVIC ORCHESTRA [online]. *ATP*. [cit. 3. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.atpfestival.com/artist/bobanandmarkomarkovicorchestra>

¹⁹³ BOBAN & MARKO MARKOVIC ORCHESTRA [online]. *Piranha*. [cit. 3. 3. 2024]. Dostupné z: https://www.piranha.de/piranha_arts_ag/boban_marko_markovic

¹⁹⁴ KILROE-SMITH, Catherine, Anne. *Marko Markovic and the Serbian Brass Tradition*. Georgia: University of Georgia, 2010.

¹⁹⁵ SILVERMAN, Carol. *ROMANI ROUTES: Cultural Politics and Balkan Music in Diaspora*. New York: Oxford University Press, 2012.

¹⁹⁶ Egyptský dechový orchestr.

¹⁹⁷ BOBAN I MARKO MARKOVIC ORKESTAR - PORTRAIT [online]. *GYPSY MUSIC* [cit. 3. 3. 2024]. Dostupné z: <https://gypsy-music.net/en/portraits/72-boban-i-marko-markovic-orkestar-english>

Naguila.¹⁹⁸ *Hava Naguila* je původně židovská lidová píseň, která se zpívá při různých oslavách. Její původní forma je *a, b, c* a orchestr ji vcelku věrně kopíruje. Jednotlivé díly vícekrát opakuje a hraje si s tempem. V podání Boban i Marko Marković Orkestar ji najdeme v albu *Live in Belgrade*.



Obrázek 25 – židovská lidová píseň *Hava Naguila*¹⁹⁹

Na obrázku 25 můžeme vidět zápis židovské lidové písně v její původní podobě. Na obrázku 26 pak najdeme stejnou skladbu v provedení Boban i Marko Marković Orkestaru. Prvním rozdílem je bohaté zdobení, kdy orchestr přidává různé melodické ozdoby např. příraz nebo obal²⁰⁰ a celou skladbu zhušťuje. Také používá tečkovaný rytmus.



Obrázek 26 – *Hava Naguila* v úpravě Boban i Marko Marković Orkestaru²⁰¹

¹⁹⁸ Boban Markovic Orkestar. *Spotify* [online]. [cit. 3. 3. 2024]. Dostupné z: <https://open.spotify.com/artist/7zOeqrVhez7ogyGfclqV>

¹⁹⁹ Židovská lidová píseň: In: KILROE-SMITH, Catherine, Anne. *Marko Markovic and the Serbian Brass Tradition*. Georgia: University of Georgia, 2010, s. 68.

²⁰⁰ Není označen nad notou, ale je vypsán přímo v notách. Viz obrázek 26 takt č. 9.

²⁰¹ *Hava Naguila* v úpravě Boban i Marko Marković Orkestaru: In: KILROE-SMITH, Catherine, Anne. *Marko Markovic and the Serbian Brass Tradition*. Georgia: University of Georgia, 2010, s. 69.

Mundo Čoček (<https://www.youtube.com/watch?v=j1TRdqponrg>)²⁰² najdeme v albu s názvem *Boban I Marko* a patří mezi jejich nejpřehrávanější skladbu. Tato píseň má formu *i, a, b, c, d, e, b, a, b, c¹*. Po dvoutaktové introdukci bicích nástrojů můžeme slyšet velmi zdobený díl *a*, ve kterém jsou patrné terciové postupy v trumpetách i tenorech²⁰³. V díle *b* spodní žesťové nástroje hrají pouze dlouhé tóny a trumpety si předávají melodii. V díle *d* dochází k citaci prvního tématu první věty symfonie č. 40 g moll W. A. Mozarta (viz obr. 27 a 28).²⁰⁴ Na první pohled můžeme vidět, že Marković téma zahustil a ozdobil přírazy (takt č. 1–3) a nátryly (takt č. 4).



Obrázek 27 – první téma první věty symfonie č. 40 g moll W. A. Mozarta²⁰⁵



Obrázek 28 – úprava tématu v podání Boban i Marko Marković Orkestaru²⁰⁶

Po dílu *e* se vcelku nenápadně vrací díl *b*. V závěru se ještě jednou ozve díl *a, b, c*. I v této skladbě můžeme pozorovat spojení západoevropské a turecké hudby. Spodní žesťové nástroje střídají tóniku a dominantu (viz obr. 29) a trumpety hrají tureckou melodii.



Obrázek 29 – část basového partu²⁰⁷

²⁰² Mundo Cocek. In: *Youtube* [online]. [cit. 3. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=j1TRdqponrg>

²⁰³ Nebo trombonech.

²⁰⁴ KILROE-SMITH, Catherine, Anne. *Marko Markovic and the Serbian Brass Tradition*. Georgia: University of Georgia, 2010.

²⁰⁵ První téma první věty symfonie č. 40 g moll W. A. Mozarta. In: KILROE-SMITH, Catherine, Anne. *Marko Markovic and the Serbian Brass Tradition*. Georgia: University of Georgia, 2010, s. 66.

²⁰⁶ Úprava tématu v podání Boban i Marko Marković Orkestar. In: KILROE-SMITH, Catherine, Anne. *Marko Markovic and the Serbian Brass Tradition*. Georgia: University of Georgia, 2010, s. 66.

²⁰⁷ Část basového partu. Tamtéž, s. 83.

Mundo Čoček:

- *i* (0:00–0:03)
- *a* (0:04–0:28), tercie v trumpetách patrné např. (0:11–0:12), v tenorech (0:16–0:17)
- *b* (0:29–0:47)
- *c* (0:48–1:05)
- *d* (1:05–1:25)
- *e* (1:25–1:49)
- *b* (1:49–2:05)
- *a* (2:06–2:31)
- *b* (2:31–2:49)
- *c*¹ (2:50–3:09)

Sám Boban Marković říká, že kapela je jako manželství. Kdo není schopen takovou věc respektovat, nemůže se věnovat muzice. Někdy je to těžké a jindy zase sdílíte společné úspěchy.²⁰⁸

²⁰⁸ Boban Marković – Nejlepší trumpetista Balkánu [online]. *Časopis Harmonie*, 5. 3. 2013, [cit. 3. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.casopisharmonie.cz/jazz/boban-markovic-nejlepsi-trumpetista-balkanu/>

4 ČESKÉ DECHOVKY INSPIROVANÉ BALKÁNSKOU HUDBOU

V poslední kapitole se budeme zabývat českými interprety, kteří se sice inspirovali balkánskou dechovou hudbou, ale jejich hlavní vizí je inovovat českou dechovou hudbu. V současné době můžeme uvést dvě kapely, které jsou aktivní na hudební scéně. Jedná se o Lovesong Orchestra a HarMálek Orchestr. Uskupení s názvem Cirkus Problem a Cirkus Brothers se nedá považovat za zcela dechové a budeme se mu tedy věnovat pouze okrajově. Cílem bude popsat individuální přístup jednotlivých orchestrů k balkánské dechové hudbě v českém kontextu.

4.1 LOVESONG ORCHESTRA

motto: „*svatby – pohřby – rozvody*“

Kapela Lovesong Orchestra (viz přílohu 15) vznikla v roce 2014 a hraje ve složení *Tomáš Průša* (saxofon, zpěv), *Jaroslav Kohoutek* (trubka), *Jakub Mašek* (eufonium), *Jiří Genrt* (tuba) a *Ondřej Průša* (bicí, zpěv). Jejich cílem je navázat na tradici české zábavní hudby.²⁰⁹ Z Balkánu odpozorovali, jak hrát dechovku a Španělsko je zase inspirovalo v tom, jak hrát pro lidi.²¹⁰ Nemají žádné kostýmy, speciální nástroje ani stylizaci. Jejich hudba je syrová a je všude. Překračují hranice a ruší bariéru mezi pódiem a publikem.²¹¹ Typické jsou pro ně také hudební guerilly^{212, 213}

Frontman skupiny, saxofonista Tomáš Průša, hrál v orchestru Karla Vlacha a také byl frontmanem kapely Vltava. Impulzem pro založení vlastní kapely byl koncert Bobana Markoviće.²¹⁴ V té době přemýšlel o tom, jakým směrem vydá. Rock mu připadal umělý, a navíc odděluje publikum od kapely. Klasickou dechovku hrát nechtěl, protože saxofon do ní nepatří. Právě koncert B. Markoviće navedl Tomáše Průšu tím správným směrem.

²⁰⁹ Lovesong Orchestra [online]. *HUDEBNÍ KNIHOVNA.CZ* [cit. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.hudebniknihovna.cz/lovesong-orchestra.html>

²¹⁰ Naživo [online]. *Indies Scope* [cit. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.indies.eu/alba/4317/nazivo/>

²¹¹ Lovesong Orchestra [online]. *Indies Scope* [cit. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.indies.eu/umelci/1685/lovesong-orchestra/>

²¹² Hudební přepadové akce. Můžou probíhat na ulicích, v restauracích, tramvajích. V překladu guerilla znamená malý válečník nebo malá válka. Označuje skupiny ozbrojených bojovníků. V tomto případě jsou hudebníci vyzbrojeni hudebními nástroji.

²¹³ Lovesong Orchestra ve Snídani s Novou. *Youtube* [online]. [cit. 25. 3. 2024]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=8pU_0OBkBT4

²¹⁴ ZUNOVÁ Andrea. Lovesong Orchestra: Tančit se dá všude, na svatbě i na rozvodu [online]. *Novinky* [cit. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/kultura-lovesong-orchestra-tancit-se-da-vsude-na-svatbe-i-na-rozvodu-40268041>

Muzikanti byli přirození, sebejistí a zpocení, protože jejich vystoupení nebylo pouze o přehrávání not. Dospěl tedy k závěru, že není důležité, co se hraje, ale jak se to dělá.²¹⁵ Tomáš Průša chtěl mít kapelu, která by hrála jednoduše, energicky a vycházela z jeho kořenů. V roce 2008 založil vlastní kapelu. Poté odjel na tři roky do Španělska, kde se začal věnovat balkánské hudbě, pouličnímu hraní a naučil se hrát bez přípravy.²¹⁶

Lovesong Orchestra zavádí v Česku nový styl, který nazývá „nová dechovka“. Hraje na klasické nástroje, ale nehraje starou dechovku.²¹⁷ Snaží se hrát akusticky a mít s publikem co nejbližší kontakt. „*Není důležité, co hrajeme, ale jak to předáváme.*“²¹⁸ Inspirují se balkánskou i španělskou hudbou, ale také hrají vlastní autorskou tvorbu. „*Dechová hudba v našem pojetí zní sice trochu jinak, ale z tradic české i světové dechovky vychází. Máme k této hudbě velký respekt a doufáme, že ji tím naším bláznivým způsobem přiblížíme třeba i mladším generacím. Dechovka totiž není jen hudba našich babiček a dědečků, je to zábavní muzika pro všechny generace!*“²¹⁹

Kapela vydala jednu desku s názvem *Naživo*, která se natáčela během *Balkan fiesty* na lodi. Najdeme na ní např. skladbu *Moliendo Café*, která pochází od kapely Fanfare Ciocărlia. Dále deska obsahuje skladby *El cuarto de Tula*, italskou lidovou píseň *Bella Ciao* nebo českou lidovou píseň *Jalovec*, kterou kapela hraje v rychlejším tempu. Nesmíme opomenout také písně autorské, které skládá sám frontman kapely např. *Adéla*, *Průša z Vinohrad* nebo *Letní romance*.²²⁰ Za velkou inspiraci ke skládání autorských písniček Průša považuje pestrý život a vůbec všechno co nás potká. Písničky pak musí vyprávět pravdivý příběh. Ve svém repertoáru mají dále španělskou píseň *Amor y oro* nebo skladbu *Ajde Jano*, která je v lichém rytmu. Také v jejich podání můžeme slyšet

²¹⁵ PRŮŠA, Tomáš. Otázky a odpovědi [online]. 27. 3. 2024, 14:22, [cit. 5. 4. 2024]. Osobní elektronická komunikace.

²¹⁶ 10 let Lovesong Orchestra. *Youtube* [online]. [cit. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=i-oA8Md0IHQ>

²¹⁷ PLESNÍK, Svetožár. Kapela Lovesong Orchestra zahraje s tradičním dechovým orchestrem v Červeném Kostelci [online]. *České novinky* [cit. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceske-novinky.cz/2019/04/12/kapela-lovesong-orchestra-zahraje-s-tradicnim-dechovym-orchestrem-v-cervenem-kostelci/>

²¹⁸ 10 let Lovesong Orchestra. *Youtube* [online]. [cit. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=i-oA8Md0IHQ>

²¹⁹ PLESNÍK, Svetožár. Kapela Lovesong Orchestra zahraje s tradičním dechovým orchestrem v Červeném Kostelci [online]. *České novinky* [cit. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceske-novinky.cz/2019/04/12/kapela-lovesong-orchestra-zahraje-s-tradicnim-dechovym-orchestrem-v-cervenem-kostelci/>

²²⁰ Lovesong Orchestra. Booklet [online]. *Lovesong Orchestra* [cit. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.lovesongorchestra.cz/booklet/>

skladbu *Mundo Čoček* Bobana Markoviće. Na následujících obrázcích si opět můžeme srovnat první téma první věty symfonie č. 40 g moll W. A. Mozarta a úpravu prvního tématu Tomáše Průši.²²¹



Obrázek 30 - první téma první věty symfonie č. 40 g moll W. A. Mozarta²²²

Obrázek 31 - úprava tématu v podání Lovesong Orchestra²²³

Všechny jejich skladby mají pevně stanovený základ a občas se najde místo pro sóla. Dramaturgie koncertu je čistou improvizací. Kapela se snaží reagovat na posluchače a vytváří tak něco unikátního.²²⁴

Kapela společně moc nezkouší. Frontman pošle nové písně svým spoluhráčům a ti se doma svůj part naučí. Společný nácvik probíhá po cestě na koncert. Aranže jsou napsané tak, aby se daly zahrát, protože jejich cílem není předvádět brilantní techniku, ale bavit publikum a také sebe. Na koncertech hrají bez not, protože podle nich je nepřipustné hrát bez očního kontaktu. „*Lidem nepřehráváme noty, ale hrajeme písničky. Muzikanti, kteří hrají „očíma (oko – hlava – ruce)“ nikdy nedosáhnou spojení s těmi, pro*

²²¹ PRŮŠA, Tomáš. Otázky a odpovědi [online]. 27. 3. 2024, 14:22, [cit. 5. 4. 2024]. Osobní elektronická komunikace.

²²² První téma první věty symfonie č. 40 g moll W. A. Mozarta. In: KILROE-SMITH, Catherine, Anne. *Marko Markovic and the Serbian Brass Tradition*. Georgia: University of Georgia, 2010, s. 66.

²²³ Úprava tématu v podání Lovesong Orchestra. In: PRŮŠA, Tomáš. Otázky a odpovědi [online]. 3. 4. 2024, 21:14, [cit. 5. 4. 2024]. Osobní elektronická komunikace.

²²⁴ PRŮŠA, Tomáš. Otázky a odpovědi [online]. 27. 3. 2024, 14:22, [cit. 5. 4. 2024]. Osobní elektronická komunikace.

kteře (a s kteřými) hrají. Jsou muzikanti, co se před lidmi stydí, tak noty berou jako určitou ochranu. V naší kapele ale hrají jen ti, kteří hrají „ušima“ a srdcem a baví je nejen hrát, ale i dělat show.²²⁵

Podle frontmana kapely Tomáše Průši vnímají lidé českou dechovku negativně, protože se jedná o bezpohlavní hudbu s trapnými texty. Nicméně si většina z nich neuvědomuje, že právě dechová hudba doprovází různé slavnosti a lidi spojuje. Jejich „nová dechovka“ je přijímána pozitivně, protože posluchači velice oceňují energickou, živou, pozitivní a autentickou hudbu. *„Budoucnost, a nejen dechovky vidím velmi krásně, ať už se bude ubírat kamkoli:) Všichni se rádi bavíme, muzika je jeden z dobrých nástrojů, jak si udělat hezky a čím víc hudebních stylů a forem bude, tím líp.“²²⁶*

4.2 HARMÁLEK ORCHESTR

HarMálek Orchestr (viz přílohu 16) vznikl v roce 2016 a skládá se s profesionálních hudebníků.²²⁷ Jeho název²²⁸ je složeninou dvou zakládajících hráčů *Petra Harmáčka* (trumpeta, zpěv) a *Jakuba Maška* (eufonium²²⁹), kterému se v hudebním světě říká Málek. Dále v orchestru působí *Miroslav Fejfar*, *Martin Jůzl*, *Mirek Nováček* (trumpety), *Jan Jirucha* (pozoun), *Ondřej Jiskra* a *Martin Homolka* (eufonium), *Martin „Ozzy“ Zavod’an* a *Jiří Genrt* (heligón) a *Petr Kouba* (perkuse).²³⁰ Trumpety hrají melodii, baskřídllovky doprovod. Pokud je v kapele kytara, tak akord zahraje jeden člen. V případě dechů musí ale hrát jeden akord tři hudebníci a tím velikost skupiny narůstá.²³¹

Petr Harmáček kromě HarMálek Orchestru působí v kapele Top Dream Company, Harmony a je členem Rozhlasového Big Bandu. Podle Harmáčka se česká dechová hudba přestala vyvíjet už před 50 lety. *„Procestoval jsem kus světa a zjistil, že s dechovkou se dá hrát jazz, funk, hip hop a další styly. Nic ničemu nebrání. Naopak to má sílu, originál*

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ PRŮŠA, Tomáš. Otázky a odpovědi [online]. 27. 3. 2024, 14:22, [cit. 5. 4. 2024]. Osobní elektronická komunikace.

²²⁷ HarMálek [online]. *HarMálek*. [cit. 12. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.harmalek.cz>

²²⁸ Název orchestru vymyslela Harmáčkova žena na festivalu v Guče.

²²⁹ Také baskřídllovka.

²³⁰ Harmálek Orchestr – Live session from Sono Records. In: *Youtube* [online]. [cit. 12. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=2wgWVF4Qz2I>

²³¹ Dobré ráno. In: *iVysílání* [online]. [cit. 24. 3. 2024].

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10435049455-dobre-rano/319291310020076/cast/712862/>

*a energii. A právě proto jsem se s klukama rozhodl tohle zkusit v Čechách – nehrát polky a valčíky, ale současnou hudbu.*²³²

Petr Harmáček také tvrdí, že dechovka není hudební žánr, ale pouze obsazení, ve kterém jde zahrát úplně všechno. Každý nástroj má svůj smysl a je nesmírně důležitý. Rozhodně se nedá říci, že kapela funguje jako sólista a ti ostatní.²³³ Orchester pravidelně koncertuje v Polsku a Maďarsku, kde zahrál na festivalu SZiGET²³⁴. Vůbec jako první český orchestr vystoupil na proslulém festivalu *Sabor Trubača* v srbské Guče, kterého se společně s nimi účastnil i Boban Marković a Goran Bregović.²³⁵ Dále navštívil také Bělehrad, kde natočil svůj první videoklip.²³⁶ V roce 2021 orchestr vydal živé album *Live session from Sono Records*, na kterém najdeme písně *Vlak, Diesel, Divoký kůň, A co takhle?, Ej poljana, Pomalá, Rychlá, Sypačka, Bělehrad a Lichoprđ*.²³⁷ Většina písní pochází z tvorby samotného zakládajícího člena Petra Harmáčka a trombonisty Jana Jiruchy. Skladba *Divoký kůň*²³⁸ pochází původně z pera Bobana Markoviće. V písni *Lichoprđ* můžeme zaznamenat liché rytmy. Původní skladbu *Ej poljana* napsal Miloš Machek²³⁹.

„Ničeho se nebojíme a jsme všemu otevřeni, ale musíme přitom zachovat identitu naší české muziky, která se zde již po několik desítek let utváří a zaslouží si respekt.“ K podpoření české identity také založili spolek s názvem *HarMálek*²⁴⁰. Sám Harmáček pak říká, že je nutné do hudby zapracovávat další vlivy, aby se mohla vyvíjet. Nejvíce tedy tíhnou k Balkánu, protože je to hudba, která v sobě nese obrovská emoce. Inspirují se ale různými styly z celého světa. Málek pak přistupuje k Balkánu jako k životnímu

²³² Na čem dělá... trumpetista Petr Harmáček [online]. *Český rozhlas*, 31. 3. 2017, [cit. 12. 3. 2024].

Dostupné z: <https://jazz.rozhlas.cz/na-cem-dela-trumpetista-petr-harmacek-5616026?print=1>

²³³ Harmálek Orchester – Live session from Sono Records. In: *Youtube* [online]. [cit. 12. 3. 2024].

Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=2wgWVF4Qz2I>

²³⁴ Festival se koná v Budapešti a vznikl v roce 1993. Dnes je považován za jeden z největších hudebních festivalů v Evropě. Během sedmi dnů proběhne více než tisíc koncertů.

²³⁵ Harmáček a Málek z HarMálek Orchestru: Těšíme se, až přiložíme nátrubky a vytroubíme si hlavy [online]. *Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním*, z. s., 27. 5. 2021, [cit. 12. 3. 2024].

Dostupné z: <https://www.osa.cz/blog/harmacek-a-malek-z-harmalek-orchestru-tesime-se-az-prilozime-natrubky-a-vytroubime-si-hlavy/>

²³⁶ HarMálek [online]. *HarMálek*. [cit. 12. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.harmalek.cz>

²³⁷ Harmálek Orchester – Live session from Sono Records. In: *Youtube* [online]. [cit. 12. 3. 2024].

Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=2wgWVF4Qz2I>

²³⁸ Ve skladbě je možné slyšet motiv ze skladby Šavlový tanec od Arama Chačaturjana.

²³⁹ Český trumpetista, hudební skladatel a dirigent. Narodil se v roce 1923 a zemřel v roce 1999.

²⁴⁰ Spolek pro inovaci české dechovky.

stylu a za jejich balkánskou inspiraci považuje pouze energii, která se přenáší do jednotlivých hudebních nástrojů.²⁴¹

4.3 CIRCUS PROBLEM

Kapela Circus Problem vznikla v roce 2012 a měla šest členů. Původně hrála v obsazení akordeon, housle, klarinet, tuba, trombon (eufonium), bicí a zpěv. Ve své tvorbě mísila swing, punk a balkán. Poté nastaly mezi členy rozpory a v roce 2016 vznikly dvě nové kapely Circus Problem (viz přílohu 17) a Circus Brothers (viz přílohu 18).²⁴²

Kapela Circus Problem má v současnosti sedm členů a hraje ve složení *Jiří Čevela* (zpěv, akordeon), *Jan Musil* (klarinet, saxofon), *Martin Masáček* (suzafon), *Jan Šimůnek* (housle), *Michal Vančák*, *Marek Mrvík* (baskytara), *Pavel Chaloupka* (trombon) a *Matouš Hrábek* (bicí). Jejich tvorba kombinuje balkánskou hudbu, ska, chanson a hudbu romskou.²⁴³ Mezi jejich největší hity patří písňe *Money*, *Fight* a *Mozaik*. Kapela v roce 2023 vydala album s názvem *11 důvodů proč*.²⁴⁴ K jejich koncertům patří také specifické kostýmy, které připomínají principály. Obličejové mají pomalované jako klauni, kteří právě utekli z cirkusu. Vzhledem k nástrojovému obsazení kapela úplně neodpovídá účelům naší práce.

4.4 CIRCUS BROTHERS

Ve skupině Circus Brothers najdeme většinu původních členů z kapely Circus Problem. Nástrojové složení je velmi podobné jako v kapele Circus Problem. Skupina hraje ve složení *Eliáš „Ali“ Jeřábek* (kytara, zpěv), *Tomáš „Trenér“ Kúgel* (klarinet, klávesy zpěv), *Martin „O’Horse“ Sedlák* (housle, zpěv), *Martin „Ozzy“ Zavoďan* (heligón), *Jakub „She-Málek Čoček“ Mašek* (eufonium, trombon), *Tomáš „Hrotek“*

²⁴¹ Harmáček a Málek z HarMálek Orchestru: Těšíme se, až přiložíme nátrubky a vytroubíme si hlavy [online]. *Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním*, z. s., 27. 5. 2021, [cit. 12. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.osa.cz/blog/harmacek-a-malek-z-harmalek-orchestru-tesime-se-az-prilozime-natrubky-a-vytroubime-si-hlavy/>

²⁴² LIBÁNSKÁ, Alena. *Česko-balkánský kontrapunkt: Etnografie fenoménu balkán v Praze* [online]. Praha, 2018. [cit. 19.3. 2024]. Disertační práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. doc. PhDr. Zuzana Jurková, Ph.D. Dostupné z:

<https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/102981/140066050.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

²⁴³ Circus Problem - Backstage [online]. *Circus Problem.net*. [cit. 19. 3. 2024]. Dostupné z: <https://circusproblem.net/backstage/>

²⁴⁴ Circus Problem. *Spotify* [online]. [cit. 19. 3. 2024]. Dostupné z: <https://open.spotify.com/artist/4qdvQfgXP8YPr8neLX4Ld>

Knotek (bicí souprava, pochodový buben). Zde si můžeme všimnout, že někteří členové působí i v dalších zmíněných kapelách. Například *Jakub Mašek* účinkuje v HarMálek Orchestru i Lovesong Orchestra. Circus Brothers mísí balkánskou dechovku, disco beat, techno, rap, pop a house. Kapela vystupuje nejen v klubech a na festivalech, ale také v ulicích (busking).²⁴⁵ Mezi jejich nejposlouchanější skladby patří *Sukničkář*, *Gas*, *Gas a I Just Feel*. V roce 2018 vydali album *#vjeržim* a o čtyři roky později album *Za všim si stojim*.²⁴⁶ Na tomto albu najdeme i nebalkánské skladby například píseň *Nestíhám* složil tubista Martin Zavod'an a text napsal Eliáš Jeřábek.²⁴⁷

„*Netváříme se, že jsme balkánská dechovka, a mícháme žánry, jak to cítíme.*“²⁴⁸

Ačkoliv se balkánskou dechovkou nepochybně inspirojí, snaží se do své tvorby dostat i dechovku českou.²⁴⁹ Frontman kapely pak říká, že: „*Balkánská hudba má specifickou energii. Dává životu nadhled. Většina písní, které vychází z balkánské oblasti, je založena na tragických tématech, jako je smrt, válka nebo beznaděj. Ovšem narozdíl od jiných hudebních žánrů tyto témata naprosto depatetizuje. Zkrátka a dobře – život se musí brát tak jak je, se všim, co přináší.*“²⁵⁰

²⁴⁵ Cirkus Brothers [online]. *Bandzone.cz*. [cit. 19. 3. 2024]. Dostupné z: <https://bandzone.cz/circusbrothers?at=info>

²⁴⁶ Circus Brothers. *Spotify* [online]. [cit. 19. 3. 2024]. Dostupné z: <https://open.spotify.com/artist/36yP8u0asXvq4pr8sEpEgh>

²⁴⁷ ALBRECHT, Ondřej. *Circus Brothers: Když začneme hrát, všichni začnou tancovat a jsou mile překvapení* [online]. *Rádio Zet*. [cit. 19. 3. 2024]. Dostupné z: <https://talk.youradio.cz/porady/dopoledni-host-radia-z/circus-brothers-kdyz-zacneme-hrat-vsichni-zacnou-tancovat-a-jsou-mile-prekvapeni>

²⁴⁸ ŠPULÁK, Jaroslav. Skupina Circus Brothers [online]. *Novinky* [cit. 19. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/kultura-skupina-circus-brothers-chceme-sirit-disco-balkan-11357>

²⁴⁹ Tamtéž.

²⁵⁰ JEŘÁBEK, Eliáš. S Circus Brothers z ulice na velkou stage [online]. *frontman* [cit. 19. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.frontman.cz/s-circus-brothers-z-ulice-na-velkou-stage>

ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývala balkánskou dechovou hudbou a jsme přesvědčeni, že splnila očekávané cíle. V první kapitole jsme vymezili problematkový pojem Balkán, aby diplomová práce měla určitý rámeček. Důležité bylo také stručně popsat historii balkánského regionu. Došli jsme k závěru, že pojem Balkán lze definovat několika způsoby a pro účely práce jsme vycházeli ze studie Ivany Medić, publikace Jima Samsona *Music in the Balkans* a definice Evropské unie.

Ve druhé kapitole jsme se zabývali historií balkánské dechové hudby. Také jsme popsali specifické rytmy, melodie, harmonii a tradiční hudební nástroje. Zjistili jsme, že se v balkánské hudbě odráží nejen historické události, ale také kulturní tradice celého regionu. Ve skladbách se často objevují specifické liché rytmy, které jsou pro Balkán typické. Také v balkánské dechové hudbě můžeme najít skladby, ve kterých hrají spodní žesťové nástroje klasickou harmonii, ale melodie vychází z hudby turecké. Každý stát má sice svá určitá specifika, ale cílem práce bylo pojmout Balkán jako jednotný region.

Ve třetí kapitole jsme popsali největší představitele balkánské dechové hudby a rozebrali jejich skladby alespoň po formální stránce, protože jak již bylo zmíněno výše, balkánské dechovky noty nemají a kolikrát ani neznají. Ve čtvrté kapitole jsme se pak věnovali českým kapelám, které byly Balkánem nějakým způsobem ovlivněny. Nicméně je nemůžeme nazývat balkánskými kapelami, protože se na Balkáně sice inspirovaly, ale jejich cílem je oživit českou dechovkovou tradici, která zamrzla už před několika desítkami let. Velkým přínosem pro diplomovou práci byl také osobní kontakt s interprety české dechové hudby, kteří nabídli zase úplně jiný pohled na problematiku balkánské i české dechové hudby. Ačkoliv diplomová práce poskytuje určitý vhled do historie i současnosti balkánské dechové hudby existuje prostor i pro další výzkum. Další studie či práce by mohly být zaměřeny na hlubší bádání, které se bude věnovat regionálním variantám balkánské dechové hudby nebo komparaci balkánské a české dechové hudby.

Zpracovávat práci na toto téma bylo velkou výzvou. Literatura v českém jazyce je velmi omezená a většina publikací a článků byla v angličtině. Potýkali jsem se i s jinými jazyky např. s francouzštinou, španělštinou, němčinou nebo makedonštinou. Na závěr můžeme jen dodat, že balkánská dechová hudba představuje stěžejní roli

v kulturním dědictví Balkánu a dokázala se prosadit i mimo tento region. Je důležité ji podporovat a rozvíjet, aby tady mohla být pro všechny, kteří ji rádi poslouchají.

SUMMARY

Balkan brass music can be considered a cultural heritage of the whole region, which includes the countries of South-Eastern Europe. It is a very lively and vibrant music in which we find wild rhythms, frenetic melodies and often improvisation. The most commonly used instruments include clarinet, saxophone, trumpet, trombone, euphonium, tuba and percussion, which can be combined with Balkan traditional instruments. Some of the most famous performers who have contributed to the development of this music include Džambo Aguševi Orchestra, Goran Bregović & His Wedding and Funeral Orchestra and Boban I Marko Marković Orkestar, who are known all over the world. There are also several Czech bands that have been influenced by Balkan brass music and have integrated it into their work. These Czech exponents include HarMálek Orkestr, Lovesong Orchestra, Circus Problem and Circus Brothers.

ZDROJE

AGUŠEV, Džambo. BIO [online]. *Džambo Aguševi Orchestra*. [cit. 20. 2. 2024]. Dostupné z: <https://dzamboaguseviorchestra.com/bio/>

AGUŠEV, Džambo. TOUR [online]. *Džambo Aguševi Orchestra*. [cit. 21. 2. 2024]. Dostupné z: <https://dzamboaguseviorchestra.com/tour/>

ALBRECHT, Ondřej. *Circus Brothers: Když začneme hrát, všichni začnou tancovat a jsou mile překvapení* [online]. *Rádio Zet*. [cit. 19. 3. 2024]. Dostupné z: <https://talk.youradio.cz/porady/dopoledni-host-radia-z/circus-brothers-kdyz-zacneme-hrat-vsichni-zacnou-tancovat-a-jsou-mile-prekvapeni>

ASHTON-SMITH, Alan. *Gypsy Music: The Balkans and Beyond*. Londýn: Reaktion Books Ltd, 2017. ISBN 978-1-78023-823-4.

Boban Marković – Nejlepší trumpetista Balkánu [online]. *Časopis Harmonie*, 5. 3. 2013, [cit. 3. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.casopisharmonie.cz/jazz/boban-markovic-nejlepsi-trumpetista-balkanu/>

Boban Marković Orkestar [online]. *TOMATO PRODUCTION* [cit. 3. 3. 2024]. Dostupné z: <http://dev.tomato-production.com/home/>

BOBAN I MARKO MARKOVIC ORCHESTRA [online]. *ATP* [cit. 3. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.atpfestival.com/artist/bobanandmarkomarkovicorchestra>

BOBAN & MARKO MARKOVIC ORCHESTRA [online]. *Piranha* [cit. 3. 3. 2024]. Dostupné z: https://www.piranha.de/piranha_arts_ag/boban_marko_markovic

BOBAN I MARKO MARKOVIC ORKESTAR - PORTRAIT *GYPSY MUSIC* [online]. [cit. 3. 3. 2024]. Dostupné z: <https://gypsy-music.net/en/portraits/72-boban-i-marko-markovic-orkestar-english>

Boban Markovic Orkestar. *Spotify* [online]. [cit. 3. 3. 2024]. Dostupné z: <https://open.spotify.com/artist/7zOeqrVhez7ogyGfeclqV>

Cirkus Brothers [online]. *Bandzone.cz*. [cit. 19. 3. 2024]. Dostupné z: <https://bandzone.cz/circusbrothers?at=info>

Circus Brothers. *Spotify* [online]. [cit. 19. 3. 2024]. Dostupné z: <https://open.spotify.com/artist/36yP8u0asXvq4pr8sEpEgh>

Circus Problem - Backstage [online]. *Circus Problem.net*. [cit. 19. 3. 2024]. Dostupné z: <https://circusproblem.net/backstage/>

Circus Problem. *Spotify* [online]. [cit. 19. 3. 2024]. Dostupné z: <https://open.spotify.com/artist/4qdvQfgXP8YPr8neLX4Ld>

DANSBY, Andrew. Goran Bregović brings Wedding and Funeral Orchestra to Jones Hall [online]. *CHRONI*. [cit. 29. 2. 2024]. Dostupné z:

<https://www.chron.com/life/article/Goran-Bregovi-brings-Wedding-and-Funeral-2229797.php>

DASKALOV, Dejan. *The Synthesis of Balkan Folk Tunes in the Music of Vlastimir Nikolovski and Alexander Vladigerov*. Las Vegas: University of Nevada, 2018.

DJORDJEVIĆ, Bojan. Request for Džambo [online]. 12. 2. 2024, 13:49, [cit. 21. 2. 2024]. Osobní elektronická komunikace.

DJURDJEVIC, Maria. The Balkans: Past and Present of Cultural Pluralism [online]. *European Institute of the Mediterranean*. [cit. 29. 12. 2023]. Dostupné z: <https://www.iemed.org/publication/the-balkans-past-and-present-of-cultural-pluralism/>.

DOROVSKÝ, Ivan. *Slovanské meziliterární shody a rozdíly*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 8021035307.

DUMNIĆ VILOTIJEVIĆ, Marija. The Balkans of the Balkans: The Meaning of Autobalkanism in Regional Popular Music [online]. *Arts*, roč. 9, č. 2. [cit. 12. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.mdpi.com/2076-0752/9/2/70>

Džambo Agusevi Orchestra ► Sikidim (live in Skopje). In: *Youtube* [online]. [cit. 21. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=FY-s6jeQZ10>

Džambo Agušev - A Talk With Students / Todo Mundo Festival 2022. In: *Youtube* [online]. 20. 12. 2022 [cit. 20. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=nQfopSXas9Q>. Kanál uživatele Todo Mundo Festival.

Džambo Aguševi Orchestra. *Spotify* [online]. [cit. 21. 2. 2024]. Dostupné z: <https://open.spotify.com/artist/1985CKRPGyaghXT3pRAnhn>.

Džambo Aguševi Orchestra: Diamantové prsty [online]. *Časopis Harmonie*, [cit. 20. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.casopisharmonie.cz/rozhovory/dzambo-agusevi-orchestra-diamantove-prsty/>

Fanfare Ciocărlia. *Spotify* [online]. [cit. 27. 2. 2024]. Dostupné z: <https://open.spotify.com/artist/40iJCAOCz6nhRs6CbsAtOg>

FANFARE CIOCARLIA [online]. *WOMEX*. [cit. 26. 2. 2024]. Dostupné z: https://www.womex.com/virtual/asphalt_tango_gmbh/fanfare_ciocarlia

Fanfare Ciocărlia – Moliendo Cafe. In: *Youtube* [online]. [cit. 27. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=UWSW1IOu-Jk>

Fanfare Ciocarlia [online]. *The Kennedy Center*. [cit. 26. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.kennedy-center.org/artists/f/fa-fn/-fanfare-ciocarlia/>

FRACILE, Nice. The *Aksak* Rhythm, a Distinctive Feature of the Balkan Folklore [online]. *Studia Musicologica Academiae Scientiarum Hungaricae*, roč. 44, č. 1/2, 2003, 197–210. [cit. 4. 2. 2024]. Dostupné z: <http://real.mtak.hu/65263/1/smus.44.2003.1-2.18.pdf>

- Gajde [online]. *THE MET*. [cit. 19. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/505126>
- Goran Bregovic. Biography. *Goran Bregovic* [online]. [cit. 28. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.goranbregovic.rs/biography/index.html>
- Goran Bregovic. *Zamota label & productions* [online]. [cit. 28. 2. 2024]. Dostupné z: <https://zamoraprod.com/en/artists/goran-bregovic>
- Goran Bregovic and his Wedding and Funeral Orchestra [online]. *LA Phil*. [cit. 29. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.laphil.com/musicdb/artists/2101/goran-bregovic-and-his-wedding-and-funeral-orchestr>
- Goran Bregović – Kalashnikov. In: *Youtube* [online]. [cit. 29. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=Myj5IjNMGxE>
- GRIGOVÁ, Věra. *Všeobecná hudební nauka*. Olomouc: ALDA, 1998. ISBN 80-85600-46-3.
- Guča! [online]. *CSFD*. [cit. 3. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/198989-guca/prehled/>
- HarMálek. *HarMálek* [online]. [cit. 12. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.harmalek.cz>
- Harmálek Orchestr – Live session from Sono Records. In: *Youtube* [online]. [cit. 12. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=2wgWVF4Qz2I>
- Harmáček a Málek z HarMálek Orchestru: Těšíme se, až přiložíme nátrubky a vytroubíme si hlavy [online]. *Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním*, z. s., 27. 5. 2021 [cit. 12. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.osa.cz/blog/harmacek-a-malek-z-harmalek-orchestru-tesime-se-az-prilozime-natrubky-a-vytroubime-si-hlavy/>
- HINES, Edward. What are makams? Part 2 [online]. *Edward Hines Music*. [cit. 1. 1. 2024]. Dostupné z: https://www.hinesmusic.com/What_Are_Makams.html
- iTWiT #4 DZAMBO AGUSEVI ORCHESTRA. In: *Youtube* [online]. 20. 12. 2022 [cit. 20. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=wjoPI7cGoJI>. Kanál uživatele Welcome in Tziganie.
- JEŘÁBEK, Eliáš. S Circus Brothers z ulice na velkou stage [online]. *frontman* [cit. 19. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.frontman.cz/s-circus-brothers-z-ulice-na-velkou-stage>
- KILROE-SMITH, Catherine, Anne. *Marko Markovic and the Serbian Brass Tradition*. Georgia: University of Georgia, 2010.
- KOS, Koraljka. Representations of the Gusle in Nineteenth-Century Visual Arts [online]. *RIIDIM/RCMI Newsletter*, roč. 20, č. 2, 1995, 58–64. [cit. 19. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/41605001?seq=1>

KREMENLIEV, Boris. *BULGARIAN-MACEDONIAN FOLK MUSIC*. Berkeley: University of California Press, 1952.

LIBÁNSKÁ, Alena. *Česko-balkánský kontrapunkt: Etnografie fenoménu balkán v Praze* [online]. Praha, 2018 [cit. 15. 2. 2024]. Disertační práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. doc. PhDr. Zuzana Jurková, Ph.D. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/102981/140066050.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Lovesong Orchestra [online]. *HUDEBNÍ KNIHOVNA.CZ* [cit. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.hudebniknihovna.cz/lovesong-orchestra.html>

Lovesong Orchestra [online]. *Indies Scope* [cit. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.indies.eu/umelci/1685/lovesong-orchestra/>

Lovesong Orchestra ve Snídani s Novou. *Youtube* [online]. [cit. 25. 3. 2024]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=8pU_0OBkBT4

10 let Lovesong Orchestra. *Youtube* [online]. [cit. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=i-oA8Md0IHQ>

Lovesong Orchestra. Booklet [online]. *Lovesong Orchestra* [cit. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.lovesongorchestra.cz/booklet/>

MARKOVIĆ, Alexander. Brass on the Move: Economic Crisis and Professional Mobility among Romani Musicians in Vranje. In: SIKIMIĆ, Biljana - HRISTOV, Petko - GOLUBOVIĆ, Biljana (eds.). *Labour Migrations in the Balkans*. Berlín: Verlag Otto Sagner, 2012, s. 49–78.

MARKOVIĆ, Aleksandra. Goran Bregović, the Balkan Music Composer [online]. *Ethnologia Balkanica* roč. 2008, č. 12. [cit. 28. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=187060>

Na plovárně. Goran Bregović. In: *iVysílání* [online]. [cit. 28. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1093836883-na-plovarne/211522160100037/>

MARKOVIĆ, Aleksandra. *Sounding Stereotypes. Construction of Place and Reproduction of Metaphors in the Music of Goran Bregović*. Amsterdam: University of Amsterdam, 2013.

MAYR, Fran Radonić. Fanfare Ciocărlia: We have made our dreams come true! [online]. *Phralipen*. [cit. 26. 2. 2024]. Dostupné z: <https://phralipen.hr/en/2019/06/06/fanfare-ciocarlia-we-have-made-our-dreams-come-true/>

MAZOWER, Mark. *The Balkans: A Short History*. New York: Modern Library, 2000.

MEDIĆ, Ivana. Making a Case for Balkan Music Studies [online]. *Arts*, roč. 9, č. 4, 2020, 1–14. [cit. 29. 12. 2023]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/345494178_Making_a_Case_for_Balkan_Music_Studies.

MONDELLO, Nick. Džambo Agušev: The funky tiger of the Balkans [online]. *International Trumpet Guild journal*, roč. 46, č. 4, str. 52–55, 64, 2022. [cit. 26. 2. 2024]. Dostupné z: https://flowpaper.trumpetguild.org/Archives/Journals/202206_ITG_Journal-FP/index_40.html#page=65

MORAVČÍK, Jiří. Shantel & Fanfare Ciocarlia – balkánská divokost pro masy a fajnsmekry [online]. *Kulturní magazín*. [cit. 27. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.magazinuni.cz/hudba/shantel-fanfare-ciocarlia---balkanska-divokost-pro-masy-a-fajnsmekry/>

MORAVČÍK, Jiří. DŽAMBO AGUŠEVI ORCHESTRA: Brasses For The Masses [online]. *Kulturní magazín*. [cit. 20. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.magazinuni.cz/hudba/dzambo-agusevi-orchestra-brasses-for-the-masses/>

Mundo Cocek. In: *Youtube* [online]. [cit. 3. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=j1TRdqponrg>

Na čem dělá... trumpetista Petr Harmáček [online]. *Český rozhlas*, 31. 3. 2017, [cit. 12. 3. 2024]. Dostupné z: <https://jazz.rozhlas.cz/na-cem-dela-trumpetista-petr-harmacek-5616026?print=1>

Na plovárně. Goran Bregović. In: *iVysílání* [online]. [cit. 28. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1093836883-na-plovarne/211522160100037/>

Naživo [online]. *Indies Scope* [cit. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.indies.eu/alba/4317/nazivo/>

NENIĆ, Iva. ROOTS IN THE AGE OF YOUTUBE: OLD AND CONTEMPORARY MODES OF LEARNING / TEACHING IN SERBIAN FRULA PLAYING [online]. *New Sound*, roč. 56, č. 2, 2020. [cit. 19. 2. 2024]. Dostupné z: <http://www.ojs.newsound.org.rs/index.php/NS/article/view/56/100>

PENNANEN, Risto Pekka. LOST IN SCALES: BALKAN FOLK MUSIC RESEARCH AND THE OTTOMAN LEGACY [online]. *Muzikologija*, roč. 2008, č. 8, 2008, 127–147. [cit. 31. 12. 2023]. Dostupné z: <https://doiserbia.nb.rs/img/doi/1450-9814/2008/1450-98140808127P.pdf>

PLESNÍK, Svetozár. Kapela Lovesong Orchestra zahraje s tradičním dechovým orchestrem v Červeném Kostelci [online]. *České novinky* [cit. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceske-novinky.cz/2019/04/12/kapela-lovesong-orchestra-zahraje-s-tradicnim-dechovym-orchestrem-v-cervenem-kostelci/>

Program festivalu Maribor 2021. *Druga Godba* [online]. [cit. 20. 2. 2024]. Dostupné z: <https://drugagodba.si/en/line-up/dzambo-agusevi-orchestra-mk/>

PRŮŠA, Tomáš. Otázky a odpovědi [online]. 27. 3. 2024, 14:22, [cit. 5. 4. 2024]. Osobní elektronická komunikace.

SADIE, Stenley. *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*. Londýn: Macmillan 1980. ISBN 0-333-23111-2.

SAMSON, Jim. *Music in the Balkans*. Leiden, Boston: BRILL, 2013. ISBN 978-90-04-25038-3.

SÁROSI, Bálint. *Gypsy music*. Budapešť: Franklin Printing House, 1970. ISBN 963-13-3657-3.

SEEMAN, Sonia Tamar. The Sounds of Actually-Existing Cosmopolitans: Music from Southeastern Europe at the Intersections of Oneselves, Western European, and Ottoman Turkish Legacies [online]. *Middle East Studies Association Bulletin* roč. 38, č. 2, 2004, str. 205–207, [cit. 26. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/23062812?seq=2>

SEIDL, Zdeněk. Kavals [online]. *Musical instruments*. [cit. 19. 2. 2024]. Dostupné z: http://www.zdenekseidl.cz/kavals_en.html/

SCHWARTZ, Robert. Roma tell their own story in Berlin [online]. *Deutsche Welle*. [cit. 26. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/at-home-in-europe-roma-tell-their-story/a-39209585>

SILVERMAN, Carol. ROMANI ROUTES: *Cultural Politics and Balkan Music in Diaspora*. New York: Oxford University Press, 2012.

SILVERMAN, Carol. Gypsy Music, Hybridity and Appropriation: Balkan Dilemmas of Postmodernity [online]. *Ethnologia Balkanica*, roč. 2011, č. 15. [cit. 8. 2. 2024]. Dostupné z: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/1015648/mod_resource/content/1/Silverman%20-%20Gypsy%20music%20and%20hybridity%20and%20appropriation%20.pdf

SILVERMAN, Carol. Gypsy/Klezmer Dialectics: Jewish and Romani Traces and Erasures in Contemporary European World Music [online]. *Ethnomusicology Forum*, roč. 24, č. 2, 2015, 159–180. [cit. 10. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17411912.2015.1015040>

Sikidim (Džambo's Version). In: *Youtube* [online]. [cit. 21. 2. 2024]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=-QJ-8Zsl_Iw

SINCLAIR, A. T. Gypsy and Oriental Music [online]. *The Journal of American Folklore*, roč. 20, č. 76. [cit. 12. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/534723>

ŠPULÁK, Jaroslav. Skupina Circus Brothers [online]. *Novinky* [cit. 19. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/kultura-skupina-circus-brothers-chceme-sirit-disco-balkan-11357>

TEJCHMAN, Miroslav. *Balkán ve 20. století*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-2463-178-3.

TICHÝ, Vladimír. *Harmonicky myslet a slyšet*. Praha: Akademie múzických umění, 2019. ISBN 978-80-7331-519-1.

TODOROVA, Maria. What is or is there a Balkan culture, and do or should the Balkans have a regional identity? *Journal of Southeast European and Black Sea Studies*, roč. 4, č. 1, 2004, 175–185.

Rast [online]. In: *Turkish music portal*. [cit. 1. 1. 2024]. Dostupné z: <http://www.turkishmusicportal.org/en/turkish-music-dictionary/r>

RAULT-D'INCA, Yuna. The Balkans: Getting Down to Balkan Brass Tacks [online]. *Fair Observer*. [cit. 31. 12. 2023]. Dostupné z: <https://www.fairobserver.com/region/europe/getting-down-balkan-brass-tacks/#>

RECHBERGER, Herman. BALKANIA: Rhythms in songs and dances from Albania, Bulgaria, Greece, The Republic of Macedonia, Romania and Serbia. Finsko: Fennica Gehrman, 2018. ISBN: 978-952-5489-27-9.

ROMERO, Angel. Artist Profiles: Fanfare Ciocarlia [online]. *World Music Central*. [cit. 26. 2. 2024]. Dostupné z: <https://worldmusiccentral.org/2018/12/26/artist-profiles-fanfare-ciocarlia/>

RYCHLÍK, Jan a kol. *Mezi Terstem a Istanbulem: Balkánské národy ve 20. století*. Praha: Vyšehrad, 2020. ISBN: 978-80-7601-252-3.

VELIMIROVIĆ, Miloš. BALKAN MUSIC HISTORY IN THE SEVENTEENTH AND EIGHTEENTH CENTURIES. INTRODUCTORY REMARKS [online]. *Revista de Musicología*, roč. 16, č. 3, 1993, 1703–1705. [cit. 31. 12. 2023]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20796031>

WACHTEL, Andrew Baruch. *The Balkans in World History*. Oxford: Oxford University Press, 2008.

ZUNOVÁ Andrea. Lovesong Orchestra: Tančit se dá všude, na svatbě i na rozvodu [online]. *Novinky* [cit. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/kultura-lovesong-orchestra-tancit-se-da-vsude-na-svatbe-i-na-rozvodu-40268041>

Obrázky:

Additives a divisive meters. In: *Wikimedia Commons* [online]. 29. 4. 2010 [cit. 7. 2. 2024].

Dostupné z:

https://en.wikipedia.org/wiki/Additive_rhythm_and_divisive_rhythm#/media/File:Additive_and_divisive_meters.png

Cikánská durová stupnice C. Zdroj: autorka.

Cikánská mollová stupnice C. Zdroj: autorka.

Část tubového partu [screenshot]. In: *Musescore* [online]. [cit. 7. 2. 2024]. Dostupné z:

<https://musescore.com/user/30411935/scores/5327997>

Část basového partu. In: KILROE-SMITH, Catherine, Anne. *Marko Markovic and the Serbian Brass Tradition*. Georgia: University of Georgia, 2010, s. 83

Daktylská a anapetická podoba aksaku. In: *The Aksak Rhythm, a Distinctive Feature of the Balkan Folklore* [online]. [cit. 7. 2. 2024]. Dostupné z:

<http://real.mtak.hu/65263/1/smus.44.2003.1-2.18.pdf>

DW. Western Balkan states [foto]. In: *Deutsche Welle* [online]. 13. 11. 2019 [cit. 29. 12. 2023]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/germanys-maas-says-western-balkan-states-belong-in-eu/a-51221777>.

EarthDirect. Rise and Fall of the Ottoman Empire 1300–1923 [screenshot]. In: *YouTube* [online]. 14. 1. 2013 [cit. 29. 12. 2023]. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=KuwanQyGKHw>.

Figure 1 [screenshot]. In: *Researchgate Welle* [online]. 13. 11. 2019 [cit. 1. 1. 2024].

Dostupné z: https://www.researchgate.net/figure/Major-scale-and-rast-makam-The-accidentals-on-the-third-and-seventh-scale-degree-of-the_fig1_334783801

Hava Naguila v úpravě Boban i Marko Marković Orkestaru. In: KILROE-SMITH, Catherine, Anne. *Marko Markovic and the Serbian Brass Tradition*. Georgia: University of Georgia, 2010, s. 69.

Chromatický postup. In: *musescore* [online]. [cit. 7. 2. 2024]. Dostupné z:

<https://musescore.com/user/2277046/scores/9008225>

Kombinace různých taktů. In: KREMENLIEV, Boris. *BULGARIAN-MACEDONIAN FOLK MUSIC*. Berkeley: University of California Press, 1952, s. 44.

LUBASIŃSKI, Adam Piotr. Mapa Bułgarii Stara Płanina [foto]. In: *Wikimedia Commons* [online]. 1. 12. 2012 [cit. 29. 12. 2023]. Dostupné z:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mapa_Bułgarii_Stara_Płanina.png

Melodické ozdoby. In: *Musescore* [online]. [cit. 7. 2. 2024]. Dostupné z:

<https://musescore.com/user/6970836/scores/9118674>

Model čóčku v 7/8 taktu. In: *Cultural Politics and Balkan Music in Diaspora*. New York: Oxford University Press, 2012. s: 29.

Model čóčku ve 4/4 taktu se synkopou. In: *Cultural Politics and Balkan Music in Diaspora*. New York: Oxford University Press, 2012. s. 29.

Píseň Jovano Jovanke. In: LIBÁNSKÁ, Alena. *Česko-balkánský kontrapunkt: Etnografie fenoménu balkán v Praze* [online]. Praha, 2018, s. 114 [cit. 15. 2. 2024]. Disertační práce. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. doc. PhDr. Zuzana Jurková, Ph.D. Dostupné z:
<https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/102981/140066050.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Pravidelné metrum [screenshot]. In: *Musescore* [online]. [cit. 7. 2. 2024]. Dostupné z:
<https://musescore.com/user/40275210/scores/9030827>

Pentatonika. In: KREMENLIEV, Boris. *BULGARIAN-MACEDONIAN FOLK MUSIC*. Berkeley: University of California Press, 1952, s. 53.

První téma první věty symfonie č. 40 g moll W. A. Mozarta. In: KILROE-SMITH, Catherine, Anne. *Marko Markovic and the Serbian Brass Tradition*. Georgia: University of Georgia, 2010, s. 66.

Skladba, která nemá určené metrum. In: KREMENLIEV, Boris. *BULGARIAN-MACEDONIAN FOLK MUSIC*. Berkeley: University of California Press, 1952, s. 47.

Stupnice dórská. In: *zussemily* [online]. [cit. 7. 2. 2024]. Dostupné z:
<http://real.mtak.hu/65263/1/smus.44.2003.1-2.18.pdf>

Stupnice frygická. In: *zussemily* [online]. [cit. 7. 2. 2024]. Dostupné z:
<http://real.mtak.hu/65263/1/smus.44.2003.1-2.18.pdf>

Stupnice lydická. In: *zussemily* [online]. [cit. 7. 2. 2024]. Dostupné z:
<http://real.mtak.hu/65263/1/smus.44.2003.1-2.18.pdf>

Stupnice mixolydická. In: *zussemily* [online]. [cit. 7. 2. 2024]. Dostupné z:
<http://real.mtak.hu/65263/1/smus.44.2003.1-2.18.pdf>

Tonální sekvence. In: *musescore* [online]. [cit. 7. 2. 2024]. Dostupné z:
<https://musescore.com/user/2277046/scores/9008225>

Úprava tématu v podání Boban i Marko Marković Orkestar. In: KILROE-SMITH, Catherine, Anne. *Marko Markovic and the Serbian Brass Tradition*. Georgia: University of Georgia, 2010, s. 66.

Úprava tématu v podání Lovesong Orchestra. In: PRŮŠA, Tomáš. *Otázky a odpovědi* [online]. 3. 4. 2024, 21:14, [cit. 5. 4. 2024]. Osobní elektronická komunikace.

Vybočení. In: KREMENLIEV, Boris. *BULGARIAN-MACEDONIAN FOLK MUSIC*. Berkeley: University of California Press, 1952, s. 78.

Židovská lidová píseň: In: KILROE-SMITH, Catherine, Anne. *Marko Markovic and the Serbian Brass Tradition*. Georgia: University of Georgia, 2010, s. 68.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Kaval²⁵¹

Příloha 2: Frula²⁵²

Příloha 3: Zurla²⁵³

Příloha 4: Gusle²⁵⁴

Příloha 5: Gajde²⁵⁵

Příloha 6: Tapan²⁵⁶

Příloha 7: Džambo Agušev²⁵⁷

Příloha 8: Džambo Aguševi Orchestra²⁵⁸

Příloha 9: Fanfare Ciocărlia²⁵⁹

Příloha 10: Goran Bregović²⁶⁰

Příloha 11: Goran Bregović & His Wedding and Funeral Orchestra (Band)²⁶¹

Příloha 12: Boban Marković²⁶²

Příloha 13: Marko Marković (vpředu)²⁶³

Příloha 14: Boban I Marko Marković Orkestar²⁶⁴

Příloha 15: Lovesong Orchestra²⁶⁵

²⁵¹ Bulgarian decorated Kaval Flute in D. In: *Lark in the morning* [online]. [cit. 13. 3. 2024]. Dostupné z: <https://larkinthemorning.com/products/bulgarian-decorated-kaval-flute-in-d>

²⁵² Frula STS-As Profesionalna štimovana frula 350 mm. In: *Music HOUSE* [online]. [cit. 13. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.mix-musichouse.com/frula-sts-as-profesionalna-sitimovana-frula-350-mm>

²⁵³ Zurla. Isolated image of traditional Serbian woodwind musical instrument. In: *Adobe Stock* [online]. [cit. 13. 3. 2024]. Dostupné z: <https://stock.adobe.com/cz/images/zurla-isolated-image-of-traditional-serbian-woodwind-musical-instrument/207944249>

²⁵⁴ Gusle. In: *THE MET* [online]. [cit. 13. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/503437>

²⁵⁵ Gajde. In: *THE MET* [online]. [cit. 13. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/505126>

²⁵⁶ Tapan. In: *Música Para Ver* [online]. [cit. 13. 3. 2024]. Dostupné z: <https://musicaparaver.org/instruments/origin/bulgaria/2807>

²⁵⁷ Džambo Aguševi Orkestar. In: *PALÁC AKROPOLIS* [online]. [cit. 13. 3. 2024]. Dostupné z: https://www.palacakropolis.cz/work/33298?event_id=36451&no=62&page_id=33824

²⁵⁸ Džambo Aguševi Orkestar. In: *Rachot* [cit. 13. 3. 2024]. Dostupné z: <https://rachot.cz/dzambo-agusevi-orchestra/>

²⁵⁹ Fanfare Ciocărlia [online]. In: *Rachot* [online]. [cit. 13. 3. 2024]. Dostupné z: <https://rachot.cz/fanfare-ciocarlia-2019/>

²⁶⁰ Goran Bregovic. In: *Zamora* [online]. [cit. 13. 3. 2024]. Dostupné z: <https://zamoraprod.com/en/artists/goran-bregovic>

²⁶¹ Veni. Goran Bregovic and his Weddings and Funerals Orchestra performing at Carnegie Hall, New York [foto]. In: *Wikimedia Commons* [online]. 20. 10. 2011 [cit. 13. 3. 2024]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Goran_Bregovic_at_Carnegie_Hall.jpg

²⁶² Boban and Marko Marković Brass Band. In: *Panacomp Wonderland Travel* [online]. [cit. 13. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.panacomp.net/boban-and-marko-markovic-brass-band/>

²⁶³ BOBAN AND MARKO MARKOVIC ORCHESTRA. In: *WOMEX* [online]. [cit. 13. 3. 2024]. Dostupné z: https://www.womex.com/virtual/ring_ring/boban_and_marko

²⁶⁴ Boban and Marko Marković Brass Band. In: *Panacomp Wonderland Travel* [online]. [cit. 13. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.panacomp.net/boban-and-marko-markovic-brass-band/>

²⁶⁵ Lovesong Orchestra. In: *Lovesong Orchestra* [online]. [cit. 13. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.lovesongorchestra.cz/fotky/>

Příloha 16: HarMálek Orchestr²⁶⁶

Příloha 17: Circus Problem²⁶⁷

Příloha 18: Circus Brothers²⁶⁸

²⁶⁶ Jaroslav Špulák. HarMálek Orchestr: Chceme vrátit dechovku všem lidem. In: *Novinky.cz* [online]. [cit. 13. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/kultura-harmalek-orchestr-chceme-vratit-dechovku-vsem-lidem-40272007>

²⁶⁷ Circus Problem [online]. *Circus Problem.net*. [cit. 19. 3. 2024]. Dostupné z: <https://circusproblem.net>

²⁶⁸ Circus Brothers vyrazí v Lucerna Music Baru na česko-maďarské turné. In: *Novinky* [online]. [cit. 13. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/kultura-skupina-circus-brothers-chceme-sirit-disco-balkan-11357>

PŘÍLOHY



Příloha 1 – Kaval



Příloha 2 - Frula



Příloha 3 - Zurla



Příloha 4 - Gusle



Příloha 5 – Gajde



Příloha 6 – Tapan



Příloha 7 - Džambo Agušev



Příloha 8 - Džambo Agušev Orchestra



Příloha 9 - Fanfare Ciocărlia



Příloha 10 - Goran Bregović



Příloha 11 - Goran Bregović & His Wedding and Funeral Orchestra (Band)



Příloha 12 - Boban Marković



Příloha 13 - Marko Marković (vpředu), Boban Marković (vzadu)



Příloha 14- Boban I Marko Marković Orkestar



Příloha 15 - Lovesong Orchestra



Příloha 16 - HarMálek Orchestr



Příloha 15 - Circus Problem



Příloha 16 - Circus Brothers

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Martina Hofmanová
Katedra:	Katedra hudební výchovy
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Balkánská dechová hudba
Název v angličtině:	Balkan Music for Wind Instruments
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá balkánskou dechovou hudbou. Práce obsahuje geografické a historické vymezení pojmu Balkán. Dále popisuje charakteristické hudební znaky a hudební nástroje Balkánu. Také se zabývá interprety balkánské dechové hudby. V poslední řadě se věnuje českým kapelám, které se Balkánem inspirovaly.
Klíčová slova:	Balkán, balkánská dechová hudba, balkánské lidové nástroje, rytmus, Džambo Aguševi Orchestra, Boban I Marko Marković Orkestar, Goran Bregović & His Wedding and Funeral Orchestra, Fanfare Ciocărlia
Anotace v angličtině:	The thesis focuses on Balkan brass music. It deals with the geographical and historical notion of the Balkans and its definition and describes characteristic features of Balkan music and typical Balkan instruments. Another section of the thesis discusses selected Balkan wind music performers and Czech bands which take inspiration from Balkan music.
Klíčová slova v angličtině:	Balkans, Balkan brass music, Balkan folk instruments, rhythm, Džambo Aguševi Orchestra, Boban I Marko Marković Orkestar, Goran Bregović & His Wedding and Funeral Orchestra, Fanfare Ciocărlia
Přílohy vázané v práci:	18
Rozsah práce:	69 stran
Jazyk práce:	český